

Virva Halmetoja & Lotta Tölli

KIRJASTO EDISTÄÄ LUKUTAITOA

Kirjastonkäytön opastus Tyrnävän 7.-luokkalaisille

KIRJASTO EDISTÄÄ LUKUTAIDOA

Kirjastonkäytön opastus Tyrnävän 7.-luokkalaisille

Virva Halmetoja & Lotta Tölli
Opinnäytetyö
Syksy 2018
Kirjasto- ja tietopalvelun tutkinto-oh-
jelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Kirjasto- ja tietopalvelun tutkinto-ohjelma

Tekijät: Virva Halmetoja & Lotta Tölli

Opinnäytetyön nimi: Kirjasto edistää lukutaitoa: Kirjastonkäytön opastus Tyrnävän 7.-luokkalaisille

Työn ohjaaja: Jorma Niemitalo

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Syksy 2018

Sivumäärä: 58 + 16

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää lasten- ja nuortenkirjastotyön tilanne Tyrnävän Myllykirjastossa. Tyrnävän kunnan ikärakenne on hyvin nuori, sillä lapsiperheitä on paljon. Silti kirjastolla ei ole juurikaan resursseja panostaa lapsiin ja nuoriin. Kirjastossa ei ole tällä hetkellä henkilöä, joka hoitaisi päätyönään lasten- ja nuortenkirjastotyötä. Koululaisten kirjastovierailuja ja kirjastonkäytön opastuksia tehdään satunnaisesti, samoin kirjavinkkauksia ja muuta lukemisen innostamistyötä.

Suunnittelimme Tyrnävän kirjastolle kirjastonkäytön opastuksen 7.-luokkalaisille. Opastus on tärkeä osa koulun kautta tehtävää lukemisen edistämistyötä. Tavoitteena oli luoda toimiva malli, jota kirjasto voisi käyttää jatkossakin. Kirjastonkäytön opastus jaettiin kolmeen osaan: kirjaston kokoelmien ja tilojen esittelyyn, OUTI-verkkokirjaston opastukseen ja älypuhelimien avulla tehtäviin aineistonhakutehtäviin. Suunnittelu ja testaus tehtiin *Kirjastoalan kehittämishanke* -opintojakson projektina, joka laajennettiin toiminnalliseksi opinnäytetyöksi. Opastuksen suunnittelua varten teetimme kvantitatiivisen kyselyn Tyrnävän 7.-luokkalaisten kirjastonkäytöstä. Kyselyn keskeisimmät tulokset esitellään opinnäytetyön viitekehysessä.

Viitekehysessä käsitellään lasten ja nuorten lukutaitoa, lukemisen merkitystä ja erityisesti kirjastojen tekemää lukemisen edistämistyötä. 1.1.2017 tuli voimaan uusi laki yleisistä kirjastoista. Lain tavoitteena on edistää tiedon saatavuutta ja käyttöä sekä lukemiskulttuuria ja monipuolista lukutaitoa. Samaan aikaan huoli lasten ja nuorten lukutaidon heikkenemisestä ja lukemisharrastuksen vähenemisestä on tehtyjen PISA- ja PIRLS-tutkimusten valossa aiheellinen. Heikosti lukevien nuorten osuus on kasvanut sekä työissä että pojissa. Myös ero taitavien ja heikkojen lukijoiden välillä on kasvanut. Lukutaidon tärkeydestä puhutaan paljon ja lukemisen edistämiseksi tehdään paljon töitä, mutta nämä toimet eivät edelleenkään tavoita kaikkia lapsia, heidän vanhempiaan, opettajiaan eivätkä muita lasten ja nuorten kanssa toimivia aikuisia.

Saatavilla olevan tutkimustiedon ja asiantuntijajulkaisujen valossa voidaan todeta, että lukemisen edistämiseksi tehtävä työ on ennaltaehkäisevää työtä. Siihen suunnatut henkilöstö- ja kustannusresurssit maksavat itsensä moninkertaisesti takaisin. Lukemista harrastamalla lasten ja nuorten lukutaito kehittyy, mikä edistää oppimista ja ehkäisee syrjäytymistä. Lukuvalistusta, neuvoja ja vinkkejä kannattaisi suunnata ensin vanhemmille ja opettajille, jolloin ilmapiiri kotona ja koulussa olisi otollinen lasten lukemiseen innostamiselle. Kirjastolla on ammattitaitoa ja mahdollisuuksia tehdä tätä työtä yhdessä koulujen kanssa, jolloin se myös tavoittaa tasavertaisesti kaikki lapset ja nuoret. Tyrnävällä ei kyetä tekemään riittävästi lasten ja nuortenkirjastotyötä, koska henkilökuntaa ei ole tarpeeksi. Pitemmällä aikavälillä lasten- ja nuorten kirjastotyöntekijän palkkaamisesta koituisi kunnalle säästöjä lukemisen edistämistyön kautta.

Asiasanat: lukutaito, lukeminen, kirjastot, koulut, yhteistyö, kirjastonkäytön opastukset

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Library and Information Services

Authors: Virva Halmetoja & Lotta Tölli

Title of thesis: Library advances literacy: Library use guidance for 7th graders of Tyrnävä

Supervisor: Jorma Niemitalo

Term and year when the thesis was submitted: Autumn 2018 Number of pages: 58 + 16

The main goal of this thesis is to discover the situation of library work for children and young people in Tyrnävä. The municipality of Tyrnävä has a very young age structure, as there are a lot of families with children. Nevertheless, the library lacks resources for serving children and young people. Currently, library work for children and young people is no one's main job. Pupils' visits to the library, guidance in library use for them, booktalking and other work of encouraging reading are occasional.

Guidance on library use was designed for 7th graders. The objective was to create a functional model for the library for future use. The guidance was divided into three parts: 1) Introducing pupils to library facilities and collections, 2) Teaching them to use OUTI web library and 3) Providing them with a practical task where they can use their smart phones to search for materials. The planning and testing were conducted as a part of a course called Developing Project in Libraries, which then became the topic of our project-based thesis. In addition, a quantitative survey on the 7th graders was completed about their library using habits, for planning guidance in library use. The main results of the survey can be found in the theoretical framework of the thesis.

In the theoretical framework literacy in childhood and youth, the importance of reading, and the role of libraries in encouraging literacy were discussed. Public Libraries Act came into effect at the beginning of 2017. The objective of the reform of the Public Libraries Act was to guarantee the citizens access to information and to promote reading culture and comprehensive literacy. At the same time, the concern over weakening literacy of children and young people in light of PISA and PIRLS studies appears to be justified. The percentage of struggling readers among both boys and girls has grown. There is also a bigger gap between good readers and struggling readers than before. There is constant debate on the importance of literacy and a lot has been done to promote it. However, these measures do not always reach all children, parents, teachers nor other adults working with children.

According to several studies and experts promoting reading prevents several problems. The human and financial resources allocated for the issues will pay themselves back. Reading is one of the best ways to develop childhood literacy. With fluent reading skills any subject in school becomes easier, and accordingly the risk of social exclusion reduces. To create an encouraging environment for children to read, awareness should first be raised among parents and teachers. Libraries have the competence and the opportunities to join the process to make children more equal. In Tyrnävä the library work for children and young people is not done sufficiently, as there is not enough staff. In the long run, hiring a children's and youth service librarian would also benefit the municipality financially.

Keywords: literacy, reading, libraries, schools, cooperation, guidance in library use

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	7
2	LUKUTAITO	10
2.1	Lasten ja nuorten lukutaito	10
2.2	Lukutaidon ja lukemisen merkitys.....	11
2.3	Kirjaston taloudellinen vaikutus	13
3	LASTEN JA NUORTEN LUKEMISEN EDISTÄMINEN	14
3.1	Keski-Palokan koulu, Jyväskylä	14
3.2	Lue lapselle -hanke	14
3.3	Lukuliike	15
3.4	Lukuinto-ohjelma	15
4	KIRJASTOT LASTEN JA NUORTEN LUKEMISEN EDISTÄJINÄ	17
4.1	Lasten- ja nuortenkirjastotyö	18
4.2	Kirjaston ja koulun yhteistyö	18
4.2.1	Kirjasto ja ammattikasvattajat	19
4.2.2	Kirjasto vanhempainillassa.....	20
4.2.3	Kirjastonkäytön opastus	21
4.2.4	Kirjavinkkausta ja keskustelua lukemisesta	22
5	TYRNÄVÄN KIRJASTO.....	24
5.1	Tyrnävän kirjasto	24
5.2	Kehitystehtävä.....	26
5.3	Lasten- ja nuortenkirjastotyö Tyrnävällä	27
5.3.1	Koulu yhteistyö.....	28
5.3.2	Huutava pula -hanke.....	29
6	KYSELY KIRJASTONKÄYTÖSTÄ.....	31
6.1	Kyselyn rakenne.....	32
6.2	Tulosten arviointia	33
6.2.1	K1 Kuinka usein käyt kirjastossa?.....	33
6.2.2	K3 Mitä kirjaston palveluja käytät? (monivalinta)	35
6.2.3	K4 Mitä luet/lainaat yleensä? (monivalinta).....	36
6.2.4	K5 Mihin käytät OUTI-verkkokirjastoa? (monivalinta).....	38
6.2.5	K8 Mitä toivoisit kirjastolta?.....	39

6.2.6	K10 Millaiset tapahtumat kiinnostaisivat sinua?	41
6.3	Yhteenveto	41
7	KIRJASTONKÄYTÖN OPASTUS TYRNÄVÄN 7.-LUOKKALAISILLE.....	43
7.1	Kirjastoon tutustuminen ja OUTI-verkkokirjaston käytönopastus.....	43
7.2	Toiminnallinen osuus: tarina.....	44
7.3	Toiminnallinen osuus: hakukohteiden valinta	44
7.4	Viimeistelytyö	45
7.5	Kirjastonkäytön opastuksen testaus	45
7.5.1	Kirjastokierros	46
7.5.2	OUTI-verkkokirjaston esittely mobiililaitteella	46
7.5.3	Aineistonhakutehtävät.....	47
7.6	Pohdintaa kirjastonkäytön opastuksen onnistumisesta	48
8	POHDINTAA JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ	50
9	LÄHTEET	54
	LIITTEET	59

1 JOHDANTO

Kiinnostus opinnäytetyömme aiheeseen syntyi, kun etsimme taustamateriaalia kirjastonkäytön opastukseen, jonka suunnittelimme Tyrnävän kirjastolle 7.-luokkalaisia varten *Kirjastoalan kehittämishanke* -opintojaksolla. Projektin tavoitteena oli luoda toimiva malli, jota kirjasto voisi käyttää jatkossakin. Kirjastonkäytön opastus on tärkeä osa kirjastojen koululaisten hyväksi tekemää työtä. Sen tarkoituksena on tehdä tutuksi kirjastoa ja sen palveluja, tiedonhakuja ja kirjastonkäyttöä sekä tehdä lukemisen edistämistyötä. Huomasimme, että monissa kunnissa on kirjaston ja koulun yhdessä laatima suunnitelma, minkä mukaan edetään. Joillekin luokille on kirjastokäyntejä ja opastuksia, toisille kirjavinkkausta tai muuta toimintaa. Yleensä suunnitelmissa mainittiin lukuinnon herättäminen tai lukemisen edistäminen, jotka vaikuttavat lukutaidon kehittymiseen.

Laajensimme tekemämme kirjastonkäytön opastuksen opinnäytetyöksi, jonka toiminnallisena osana raportoimme siitä, kuinka teimme suunnitelman 7.-luokkalaisten kirjastonkäytön opastuksesta ja testasimme suunnittelemaamme mallia kahdelle luokalle. Kirjastonkäytön opastuksen ja oimme kolmeen osaan: kirjaston kokoelmien ja tilojen esittelyyn, OUTI-verkkokirjaston opastukseen ja älypuhelimien avulla tehtäviin aineistönhakutehtäviin. Raportissa kerromme, kuinka malli toimi käytännössä ja mitä ajatuksia se herätti meissä ja muissa asianosaisissa. Toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena on käytännön toiminnan ohjeistaminen, opastaminen, järjeistämisen tai järjestäminen ammatillisessa kentässä. Tarkoituksena on yhdistää käytännön toteutus ja raportointi tutkimisviestinnällisesti. Opinnäytetyöltä odotetaan työelämälähtöisyyttä ja käytännölläheisyyttä. Lisäksi sen pitää olla tutkimuksellisella asenteella toteutettu sekä alan tietojen ja taitojen hallintaa riittävällä tasolla osoittava. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9–10.)

Ennen opastuksen suunnittelua teimme kyselyn Tyrnävän Kuulammen koulun 7.-luokkalaisille heidän kirjastonkäytöstään. Kysymykset laadittiin yhdessä kirjaston henkilökunnan kanssa. Osa kysymyksistä taustoitti kirjastonkäytön opastustamme, osa palveli kirjaston tarkoituksia. Kysely tehtiin kvantitatiivisella eli määrällisellä tutkimusmenetelmällä. Menetelmällä tarkoitetaan numeerista tutkimustapaa, jossa tutkittavia asioita ja niiden ominaisuuksia kuvaillaan ja esitetään yleensä numeroiden avulla. Menetelmällä saadaan vastauksia kysymyksiin kuinka moni, kuinka paljon ja kuinka usein. (Vilkkä 2007, 14.) Kyselystä saaduista tuloksista tehtiin erillinen yhteenveto Tyrnävän kirjastolle. Opinnäytetyössämme raportoimme myös kyselyn tekemisestä ja tuloksista sekä vertaamme sitä Kuopiossa toteutettuun vastaavanlaiseen kyselyyn.

Opinnäytetyömme tehtävänä on selvittää Tyrnävän kirjaston lasten- ja nuortenkirjastotyön tilanne. Tyrnäväläisinä kirjastoalan opiskelijoina ja Tyrnävän kirjastossa töissä olleena meillä on halu nostaa esille Tyrnävän kirjaston haastava tilanne. Tyrnävän kirjasto tekee työtään vähäisillä henkilöresursseilla (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017, viitattu 18.10.2018). Tyrnävän asukkaista 31,8 % on alle 15-vuotiaita lapsia ja nuoria (Tilastokeskus 2017, viitattu 15.10.2018), silti kirjastolle ei ole pystytty palkkaamaan henkilöä, joka tekisi päätyönään lasten- ja nuortenkirjastotyötä. Tasa-arvoisesti kaikki lapset ja nuoret tavoittavaa kouluyhteistyötä ei tehdä tarpeeksi.

Käsitlemme viitekehyksessämme lasten- ja nuortenkirjastotyön tärkeyttä lukutaidon edistämisen näkökulmasta. Tutkimustiedon ja asiantuntijälähteiden lisäksi olemme nostaneet esimerkkejä siitä, miten käytännön työtä lukutaidon hyväksi on tehty kirjaston ja muidenkin tahojen toimesta. Käsitlemme myös kirjaston ja koulun välistä yhteistyötä ja miten sitä voisi tehdä. Haluamme tuoda esille riittävän lukutaidon merkityksen ja sen, että kirjaston lukemista edistävään toimintaan suunnatut resurssit maksavat itsensä takaisin. Lukutaito lisää hyvinvointia ja ehkäisee syrjäytymistä.

Monipuolinen lukutaito luo perustan oppimiselle. Lukeminen parantaa itsetuntemusta, auttaa tunnistamaan omia vahvuuksia sekä kehittää luovuutta ja sosiaalisia taitoja. Hyvä lukutaito on välttämättömyys, sillä se mahdollistaa itsensä kehittämisen ja ehkäisee syrjäytymistä. (Lasten ja nuorten lukutaidon kehittämisen suuntaviivat 2018, 2, 7, viitattu 21.11.2018.) Vuoden 2017 alussa tuli voimaan uusi laki yleisistä kirjastoista. Sen tavoitteena on edistää tiedon saatavuutta ja käyttöä sekä lukemiskulttuuria ja monipuolista lukutaitoa. (Finlex 2016, viitattu 25.11.2018.) Samalla huoli lasten ja nuorten lukutaidon heikkenemisestä ja lukemisharrastuksen vähenemisestä on tehtyjen PISA- ja PIRLS-tutkimusten valossa aiheellinen. Vuodesta 2009 heikosti lukevien nuorten osuus on kasvanut edelleen sekä tytöissä että pojissa. Myös ero taitavien ja heikkojen lukijoiden välillä on kasvanut. (Vettenranta, Välijärvi, Ahonen, Hautamäki, Hiltunen, Leino, Lähteinen, Nissinen, Puhakka, Rautapuro & Vainikainen 2016, 35, 51, 93, viitattu 15.11.2018.) Tätä taustaa vasten voidaan todeta, että lukemisen edistämiseksi tehtävä työ on erittäin tärkeää, jopa välttämätöntä.

Kirjastoilla voisi olla – ja ilahduttavan monissa kunnissa onkin – merkittävä rooli paikallisella tasolla tehtävässä lukemisen edistämistyössä, koska se tavoittaa lähes kaikki lapset ja nuoret sekä 2/3 koko väestöstä. Kirjaston taloudelliset vaikutukset yhteiskunnalle ovat varsinkin väestön osaamisen kehittämisen kautta miljardiluokkaa. Yhden euron sijoitus kirjastolle hyödyttää yhteiskuntaa 3-4 eurolla. (Kokkonen 2017, 5, 14, 20, 29, viitattu 30.11.2018.) Emme onnistuneet löytämään tietoa

siitä, kuinka paljon lukutaidon hyväksi tehtävä työ vähentää opetustoimen ja sosiaalihuollon kustannuksia. On silti syytä olettaa, että huomattavia taloudellisia säästöjä syntyy sitäkin kautta. Sulkusen mukaan koulussa tukea tarvitsevat oppilaat voivat lukemista harrastamalla ja uudenlaisia tekstejä tutkimalla kehittyä lukemisessa ja luetun ymmärtämisessä. Taitojen karttuessa saadaan onnistumisen kokemuksia, jotka puolestaan vaikuttavat motivaatioon ja lukemisesta innostumiseen. (2011, 44.)

Lukutaidon kehittäminen ja lukemisen edistäminen ovat ennaltaehkäisevää työtä. Lukemista harrastamalla lasten ja nuorten lukutaito kehittyy, mikä edistää oppimista ja auttaa heitä löytämään oman paikkansa yhteiskunnan aktiivisena jäsenenä. Lukutaidon tärkeydestä puhutaan paljon ja lukemisen edistämiseksi tehdään kovasti töitä, mutta nämä toimet eivät edelleenkään tavoita kaikkia lapsia ja heidän kanssaan toimivia aikuisia. Lukuvalistusta, neuvoja ja vinkkejä kannattaisi suunnata ensin vanhemmille ja opettajille, jolloin ilmapiiri kotona ja koulussa olisi otollinen lasten lukemiseen innostamiselle.

Vanhempien kirjallisuuden harrastaminen ja varhaislapsuudessa lapsille ääneen lukeminen vaikuttavat lapsen kielelliseen kehitykseen ja lukutaitoon. Koska kaikilla lapsilla ei ole samanlaiset lähtökohdat, kirjaston ja koulun yhdessä tekemä työ on erittäin tärkeää. Se on ainoa tapa, jolla voidaan tavoittaa tasavertaisesti kaikki lapset ja nuoret sekä heidän kanssaan toimivat aikuiset. Koululaisien säännölliset kirjastokäynnit ja kirjastonkäytön opastukset kuuluvat olennaisena osana lasten- ja nuortenkirjastotyöhön. Tehdessään suunnitelmallista yhteistyötä koulujen kanssa kirjaston palvelut ja tarjonta tulevat tutuiksi. Näin saadaan mahdollisimman monesta lapsesta ja nuoresta kirjastonkäyttäjää, jotka toivottavasti tulevaisuudessa tuovat omat lapsensa kirjastoon. Lukuharrastus siirtyy seuraavalle sukupolvelle, josta kasvaa entistä parempia lukijoita.

2 LUKUTAITO

”Lukutaito on kirjoitettujen tekstien ymmärtämistä, käyttöä ja arviointia sekä niiden lukemiseen sitoutumista lukijan omien tavoitteiden saavuttamiseksi, tietojen ja valmiuksien kehittämiseksi sekä yhteiskuntaelämään osallistumiseksi.” Näin lukutaidon määrittelee PISA-tutkimuksia järjestävä OECD vuonna 2016. (Vettenranta yms. 2016, 15, viitattu 15.11.2018.) Kielitoimiston sanakirja (2018) määrittelee lukutaidon laajempaan käsitteeseen kyvyksi tulkita, eritellä ja käyttää hyväksi lukemaansa tai näkemäänsä (viitattu 15.11.2018). Lukutaito on paljon muutakin kuin mekaanista lukutaitoa, jossa osataan yhdistellä kirjaimista sanoja. Lukutaito tarkoittaa myös kykyä löytää olennaista tietoa, kykyä jäsenellä asioita johdonmukaisesti ja hyödyntää lukemiaan asioita sopivissa tilanteissa.

Nykyään käytetäänkin käsitettä **monilukutaito**, joka kattaa erityylisten sisältöjen lukemisen ja ymmärtämisen lisäksi sisältöjen tuottamisen. Kielitoimiston sanakirjassa monilukutaito määritellään lyhyesti näin: monilukutaitoon kuuluu erilaisten viestien vastaanottamisen, tuottamisen ja arvioimisen taidot (2018, viitattu 15.11.2018). ”Monilukutaito perustuu laaja-alaiseen käsitykseen tekstistä. - - - Tekstejä voidaan tulkita ja tuottaa esimerkiksi kirjoitetussa, puhutussa, painetussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa.” (Opetushallitus 2014, 21, viitattu 3.12.2018.)

2.1 Lasten ja nuorten lukutaito

Kansainvälisiä lasten ja nuorten lukutaitoa mittaavia tutkimuksia tehdään säännöllisesti. PISA-kartoituksen viimeisimmät suomalaisten nuorten lukutaitoa koskevat tulokset vuodelta 2015 kertovat, että lukijoina suomalaiset ovat edelleen neljän parhaan maan joukossa. On kuitenkin huolestuttavaa, että ero vahvojen ja heikkojen lukijoiden välillä jatkaa kasvuaan. Heikkojen lukijoiden osuus on lisääntynyt merkittävästi sekä tytöissä että pojissa. Heikosti suoriutuvat lukijat, joita on 11 % tutkimukseen osallistuneista, ovat vaarassa syrjäytyä yhteiskunnasta. Alhaisen lukutaidon omaavien nuorten on myös vaikea suoriutua jatko-opinnoistaan. Muutosta huonompaan (0,8 prosenttiyksikköä) on tapahtunut myös erinomaisten lukijoiden määrässä, mutta muutos ei ole tilastollisesti merkitsevä. (Vettenranta yms. 2016, 35, 51, 93, viitattu 15.11.2018.)

PIRLS tutkimuksen tulokset ovat yhtäpitäviä PISA-kartoituksen kanssa. Lisäksi PIRLS-tuloksissa on todettu, että kaunokirjallisuuden lukemisella on positiivisia vaikutuksia lukutaitoon. Aiemmissä tutkimuksissa on ilmennyt, että lukemiseen myönteisesti suhtautuvat nuoret omaavat paremman lukutaidon. Lukumyönteiset lapset lukevat enemmän, jolloin lukutaito kehittyy. Hyvä lukutaito puolestaan tuo onnistumisen kokemuksia ja niiden myötä positiivista asennetta lukemista kohtaan. (Leino, Nissinen, Puhakka & Rautopuro 2017, viitattu 15.11.2018.) Kuitenkin on tehty huomioita, että kaiken painetun tekstin lukeminen on vähentynyt, mikä näkyykin nuorten taidoissa. On käyty julkista keskustelua siitä, että lukemiselle ei jää aikaa sosiaalisen median, internetin ynnä muiden aktiviteettien vallatessa tilaa vapaa-ajan harrastamiselta. (Sulkunen 2011, 43.)

Äidinkielenopettajana 20 vuotta toiminut Sari Hyytiäinen on huomannut, että lukiolaisten luku- ja kirjoitustaidon taso on laskenut. Tekstin hahmottaminen on hankalaa, puhekieli sekoittuu kirjakielen eikä kirjoitusasultaan samannäköisiä käsitteitä enää eroteta toisistaan. Erilaisia tekstejä ei osata tulkita eikä rivien välistä lukea. Huolestuttavaa on myös se, etteivät kaikki nuoret välttämättä ymmärrä tehtävänantoja, ellei niitä lueta heille ääneen. (Krautsuk 2017, viitattu 20.11.2018.) Samansuuntaisia huomioita on tehnyt ammattioppilaitoksen opettaja Juho Pahajoki. Nuoret osaavat käyttää tietokonetta, mutta ovat tottuneet viestimään tavalla, jota käytetään sosiaalisessa mediassa. Kirjoittaminen on työlästä, kun tekstin jäsentely ja rakenteiden luominen ei onnistu. Sana- ja virketason perusasiatkaan eivät ole kaikilla hallinnassa. Oikean tiedon löytäminen internetistä tuottaa ongelmia, koska valtavasta tietotulvasta on vaikea poimia olennaista. Tiedon ymmärtäminen ja soveltaminen on hankalaa. (2011, 87–88.)

2.2 Lukutaidon ja lukemisen merkitys

Monipuolinen lukutaito on kaiken oppimisen perusta. Lukutaito avaa ovia itsetuntemukseen, omien vahvuuksien löytämiseen sekä luovuuden ja sosiaalisten taitojen kehittymiseen. Se on perusedellytys itsensä kehittämiseksi ja aktiiviselle osallistumiselle yhteiskuntaan. Lukutaito on mielen supervoima. --- Lukutaito on välttämättömyys ja ilo. (Lasten ja nuorten lukutaidon kehittämisen suuntaviivat 2018, 2, 7, viitattu 21.11.2018.)

Yle uutisoi vuonna 2016, että omalla ajallaan lukevan nuoren sanavarasto voi koostua jopa 70 000 sanasta, kun taas ei-lukevan nuoren sanavarasto vain 15 000 sanasta. Lukemista harrastava koululainen jaksaa keskittyä paremmin, omaa paremman kirjoitustaidon ja osaa perustella näkemyksensä. (Vilkman 2016, viitattu 20.11.2018.) Lukemalla jo yhden kirjan kuukaudessa, lukutaito pa-

ranee, mistä on hyötyä muissakin oppiaineissa kuin äidinkielessä. Myös matematiikka, luonnontieteet ja reaaliaineet vaativat luetun ymmärtämistä. (Helovuori 2016, 61–62.) Sulkusen mukaan koulussa tukea tarvitsevat oppilaat voivat lukemista harrastamalla ja uudenlaisia tekstejä tutkimalla kehittyä lukemisessa ja luetun ymmärtämisessä. Taitojen karttuessa saadaan onnistumisen kokemuksia, jotka puolestaan vaikuttavat motivaatioon ja lukemisesta innostumiseen. (2011, 44.)

Lukemalla sanavarasto kasvaa, kerronnan taidot ja mielikuvitus kehittyvät. Lukeminen kehittää myös empaattisuutta, kärsivällisyyttä, itsetuntemusta ja tunnetaitoja. Lapsen itseluottamus kasvaa ja hän oppii suhtautumaan uteliaasti ja myönteisesti maailmaan ja tulevaisuuteen. (Helovuori 2016, 15.) Kirjaa lukemalla voi myös samalla työstää itselleen vaikeita asioita. Lukemalla voi kokea monenlaisia tunteita kuten iloa, surua, pettymystä ja riemua. Samaistumalla kirjan henkilöihin, voi tehdä tärkeitä havaintoja itsestään ja jopa ymmärtää muiden käyttäytymistä.

Helsingin yliopiston aivotutkija ja professori Minna Huotilaisen mukaan lukemiseen keskittyminen vähentää stressiä ja sujuvasta lukutaidosta on hyötyä esimerkiksi työelämässä. Sujuvasti lukeva pystyy käsittelemään suuriakin tekstimassoja ja erottamaan niistä oleellimmat tiedot. Omia tekstinhallintataitojaan voi harjaannuttaa vain lukemalla, mutta siihen eivät riitä Twitter-virran kaltaiset lyhyet, asiasta toiseen pomppivat tarinat. Pitkiin kertomuksiin keskittyminen parantaa sekä muistia että keskittymiskykyä. Lukeminen auttaa havainnoimaan maailmaa ja sen säännönmukaisuuksia. Sen avulla opitaan ymmärtämään suurempia kokonaisuuksien ja syy-seuraussuhteita. (Malinen 2018, viitattu 20.11.2018.)

Lukutaito on avain parempaan terveyteen ja hyvinvointiin. Se mahdollistaa yksilön kehityksen, elinikäisen oppimisen ja kouluttautumisen. (Suomen YK-liitto 2018, viitattu 26.11.2018.) Ilman sujuvaa lukutaitoa menestyminen opinnoissa ja työelämässä on vaikeaa ja yhteiskunnasta syrjäytymisen riski kasvaa. Kirjailija Siri Kolun mukaan lukutaito mahdollistaa myös omien kansalaisoikeuksien ja kuluttajaoikeuksien tuntemisen. Se antaa mahdollisuuden puolustaa itseään ja auttaa seisomaan omilla jaloillaan. (2018, viitattu 29.11.2018.) Jotta lukutaidon tärkeys ei unohtuisi, vietetään joka vuosi syyskuun 8. päivä *Kansainvälistä lukutaitopäivää* (Suomen YK-liitto 2018, viitattu 26.11.2018).

2.3 Kirjaston taloudellinen vaikutus

Yksi euro kirjastolle hyödyttää yhteiskuntaa 3-4 eurolla kansainvälisten vaikuttavuuslaskelmien mukaan. Kirjastot tuottavat enemmän hyvinvointia kuin kuluttavat julkisia varoja. Kirjastoihin budjetoidaan Suomessa vuosittain noin 330 miljoonaa euroa, mikä on noin yksi prosentti kuntatalouden nettomenoista. Suomalaisten kirjastojen taloudelliset vaikutukset yltävät varsinkin osaamisen kehittämisen kautta miljardiluokkaan. Kirjastoilla on tärkeä rooli lukutaidon edistäjänä, sillä se tavoittaa 97 % 10–14-vuotiaista lapsista ja nuorista sekä 66 % koko väestöstä. Kirjastoista lainataan vuosittain 68 miljoonaa kirjaa, mikä tarkoittaa yli kymmentä kirjaa asukasta kohden. Lisäksi 350 000 suomalaista osallistuu vuosittain kirjastoissa järjestettäviin koulutuksiin. (Kokkonen 2017, 5, 11, 14, 20, 29, viitattu 30.11.2018.)

Yhteiskunnalle aiheutuu huolta kansalaisten eriarvoistumisesta ja syrjäytymisestä sekä lukutaidon heikkenemisestä. PISA-tutkimusten mukaan ikäluokittain noin 7000 nuoren lukutaidon taso on Suomessa niin heikko, että he ovat vaarassa syrjäytyä. Jos kaikki heistä syrjäytyisivät, aiheuttaisi se valtiolle noin 7 miljardin euron kulut. Jos puolestaan lukutaitoa edistämällä estettäisiin 1000 nuoren syrjäytyminen, säästöjä syntyisi miljardin euron verran. Suurimmat säästöt tulevat lukutaidon edistämistyöstä, jota kirjasto tekee yhdessä muiden toimijoiden kanssa. Kirjasto on ainoa paikka, jossa kaikilla on tasavertainen mahdollisuus itsensä kehittämiseen ja vieläpä ilmaiseksi. (Kokkonen 2017, 12–13, 28–29, viitattu 30.11.2018.)

3 LASTEN JA NUORTEN LUKEMISEN EDISTÄMINEN

Lukutaidon ja lukemisen edistämiseen on vain yksi tapa. Lapset ja nuoret on saatava innostumaan lukemisesta. Mitä enemmän lukee, sitä taitavammaksi siinä kehittyi. Sulkusen mukaan koululukeminen ei ole riittävää, jotta lukutaito kehittyisi. Lukemiseen sitouttaminen ja innostaminen on kaikkien vastuulla, ei pelkästään opettajien. (2013, 30, viitattu 28.11.2018.) Lukuinnostuksen herättämiseksi on lukuisia valtakunnallisia ja paikallisia hankkeita ja tapahtumia, joiden tarkoitus on tavalla tai toisella saada ihmiset kirjojen pariin ja harrastamaan lukemista. Lukemisen edistäminen on siis lukuinnostuksen herättämiseksi tehtävää työtä.

3.1 Keski-Palokan koulu, Jyväskylä

Hyvänä esimerkkinä onnistuneesta paikallisesta toiminnasta on jyväskyläläinen Keski-Palokan koulu. Koulun vanhasta kirjastosta kokoelmineen jouduttiin luopumaan. Koulu haki ja sai apurahaa Suomen kulttuurirahaston *Lukuklaani*-hankkeelta uusien kirjojen ja hyllyjen hankkimista varten. Suunnitelmana on ripotella kirjahyllyt sinne missä lapset oleskelevat, tuoda lukeminen osaksi koulun arkea. Kolmasluokkalaiset ovat mukana suunnittelemassa ja valmistamassa hyllyjä. Osallistumisen toivotaan innostavan tutustumaan myös hyllyjen sisältöön. Erillisen kirjaston käyttö on ollut vähäistä, mutta pian kirjat jalkautuvat oppilaiden lähituntumaan. Varmasti se houkuttelee lukemisen pariin sellaisiakin lapsia, jotka eivät ole aiemmin kirjojen maailmassa viihtyneet. (Siljamäki 2018, viitattu 15.11.2018.)

3.2 Lue lapselle -hanke

Lue lapselle on Lukukeskuksen, Svenska Kulturfondenin ja WSOY:n kirjallisuussäätiön hanke (2018), joka on suunnattu pienten lasten vanhemmille. Vanhempia on pyritty valistamaan lukemisen tärkeydestä ja hyödyistä. Lukemisella on merkittäviä vaikutuksia lapsen elämään. Lukeminen ja kuunteleminen kehittää lapsen sanavarastoa, tukee emotionaalista kehitystä ja vaikuttaa lapsen koulumenestykseen ja lukutaitoon. Tietoa on jaettu jo äitiysneuvoloissa. Hanke on toiminut sillä ajatuksella, että lukemisen kulttuuriin opitaan jo varhain, ennen kuin lapsi osaa itse lukea. Vanhem-

pien rooli lapsen tulevaa lukutaitoa ajatellen on merkittävä. *Lue lapselle* -hankkeen myötä on hankittu tuhansia kirjoja neuvoloissa, päiväkodeissa ja kirjastoissa jaettavaksi. Tarkoituksena on ollut luoda pysyvät kanavat ja toimintatavat. Hankkeen internetsivustolta löytyy faktaa lukemisen merkityksestä, kirjavinkkejä eri-ikäisille lapsille, lorulaari ja tietoa ammattilaisille. (Viitattu 10.11.2018.)

3.3 Lukuliike

Jos nykyinen jatkuu, tänä vuonna koulunsa aloittaneista ekaluokkalaisista joka kymmenes ei tilastojen valossa oppisi peruskoulun aikana lukemaan kunnolla. Kiinnostus ja innostus lukemiseen on vähäistä. Siksi tarvitaan lukuliikettä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö & Opetushallitus 2018, viitattu 3.12.2018.)

Lukuliikkeen taustalla on Lukutaitofoorumi, joka on opetus- ja kulttuuriministerin asettama asiantuntijaryhmä. Syksyllä 2018 Lukutaitofoorumi julkaisi suuntaviivat lasten ja nuorten lukutaidon ja lukemisharrastuksen kehittämiseksi. Työtä jatketaan edelleen miettimällä keinoja, miten ehdotukset toteutettaisiin parhaiten. Tämän pohjalta käynnistyi *Lukuliike*, joka haastaa kaikki suomalaiset mukaan edistämään lukuharrastusta sekä lasten ja nuorten lukutaitoa. "Tartutaan kirjaan. Otetaan lukutaito puheeksi. Luetaan lapselle ääneen. Tarjotaan nuorelle lukemista. Tehdään lukemisesta kansanliike." (Opetus- ja kulttuuriministeriö & Opetushallitus 2018, viitattu 10.11.2018.)

Jokainen halukas voi järjestää kampanjan tai heittää haasteen lukemisen puolesta. Näistä toimista voi kertoa sosiaalisessa mediassa #lukuliike -tunnisteella. Hyvän lukutaidon edistäminen on kaikkien yhteinen asia. *Lukuliikkeellä* on internet-sivustot, josta löytyy monenlaista kiinnostavaa nuorille ja heidän tukijoukoilleen. (Opetus- ja kulttuuriministeriö & Opetushallitus 2018, viitattu 10.11.2018.)

3.4 Lukuinto-ohjelma

Opetus- ja kulttuuriministeriö sekä Oulun yliopiston humanistisen ja kasvatustieteiden tiedekunnat toteuttivat valtakunnallista **Lukuinto-ohjelmaa** vuosina 2012–2015. Ohjelma sai alkunsa kansainvälisissä arvioinneissa ilmenneestä koululaisten lukutaidon heikkenemisestä Suomessa. Tavoitteena oli löytää kirjaston ja koulun yhteistyössä malleja ja toimintatapoja, jotka innostaisivat ja motivoisivat lukemisen ja kirjoittamisen harrastamiseen ja näin edistäisivät monipuolista lukutaitoa.

Kirjastojen ja koulujen toiminta suunnattiin 6–16-vuotiaille lapsille ja nuorille sekä heidän huoltajilleen. *Lukuinto-ohjelmassa* on pyritty siihen, että koulutuksellinen tasa-arvo toteutuisi ja lukutaidon tasoerot kaventuisivat. Ohjelman käytännön toimien tuloksena on koottu *Lukuinto-opas*, joka on erinomainen työkalu sekä kirjastojen että koulujen käyttöön. (Ikonen 2015, 3; Ikonen & Kurttila-Matero 2014, 4, viitattu 10.11.2018.)

4 KIRJASTOT LASTEN JA NUORTEN LUKEMISEN EDISTÄJINÄ

Laki yleisistä kirjastoista astui voimaan 1.1.2017. Lain tavoitteena on edistää väestön yhdenvertaisia mahdollisuuksia sivistykseen ja kulttuuriin, edistää tiedon saatavuutta ja käyttöä, lukemiskulttuuria ja monipuolista lukutaitoa, mahdollisuuksia elinikäiseen oppimiseen ja osaamisen kehittämiseen sekä edistää aktiivista kansalaisuutta, demokratiaa ja sananvapautta. (Finlex 2016, viitattu 25.11.2018.) Kirjastoilla on äärettömän tärkeä tehtävä tuoda kirjallisuutta ja lukemista tunnetuiksi kaikille lapsille ja nuorille lähtökohdista riippumatta. Suomen kirjastoseuran teettämän selvityksen mukaan kirjasto on merkittävä lukutaidon edistäjä, koska nuorissa ikäluokissa kirjasto tavoittaa lähes jokaisen (Kokkonen 2017, 27, viitattu 30.11.2018).

Aluehallintoviraston tekemä valtakunnallinen vuoden 2017 peruspalveluiden arviointi koski kirjastopalvelujen osalta resursseja, aineistoja ja tapahtumia lasten lukemisen ja lukutaidon edistäjänä (2017a, viitattu 21.11.2018). Arvioinnin mukaan lasten lukemisen ja lukuharrastuksen edistäminen on kirjastoille hyvin keskeinen ja merkityksellinen tehtävä. Siitä huolimatta edistämistyö ja lasten monipuolisten kirjastopalveluiden saatavuus vaihtelevat voimakkaasti eri puolilla Suomea. Koulutoimi on kirjastojen tärkein yhteistyökumppani. Yhteistyötä koulutoimen kanssa tehdään joko säännöllisesti tai satunnaisesti, mutta yleensä se pohjautuu vakiintuneeseen käytäntöön ilman sopimuksia. (Aluehallintovirasto 2017b, viitattu 21.11.2018.)

Kirjastopalvelujen arvioinnissa ehdotetaan, että seuraavan hallitusohjelman kärkihankkeeksi nostetaan valtakunnallinen lastenkirjastotyön, lukutaidon ja lukemisen edistämishjelma. Hankkeen tavoitteena on lukutaidon ja lukemisen edistämisen toimintamallien luominen sekä eri alueiden välisten erojen vähentäminen toiminnassa. Kirjastoilta edellytetään toimintaympäristön analyysiin perustuvien toimintasuunnitelmien laatimista lastenkirjastotyöhön ja verkostoitumista eri toimijoiden kanssa. Kuntien tulee huomioida kirjastopalvelut tärkeänä osana lasten hyvinvointia ja ottaa lukeminen ja lukutaidot indikaattoreiksi kunnan hyvinvointikertomukseen. (Aluehallintovirasto 2017b, viitattu 21.11.2018.)

4.1 Lasten- ja nuortenkirjastotyö

Kirjastossa 26 vuotta työskennelleen kirjavinkkauksen uranuurtajan Marja-Leena Mäkelän mielestä kirjastoissa pitäisi puhua paljon enemmän lasten- ja nuortenkirjastotyön tärkeydestä. Pitäisi ymmärtää työn merkitys tulevaisuuden kannalta. Mäkelän saama vaikutelma on, että lasten- ja nuortenkirjastotyö on nykyään vielä tärkeämpää kuin aiemmin. (2015, 16.)

Lasten- ja nuortenkirjastotyötä ovat kaikki lasten- ja nuortenkirjallisuuden sekä lasten ja nuorten lukemisen edistämiseksi tehtävät työt. Siihen kuuluvat lapsia ja nuoria kiinnostavan kokoelman ylläpitäminen, satutunnit, tiedonhaun ja kirjastonkäytön opastukset, lukupiirit ja -diplomit sekä kirjavinkkaukset ja erilaiset tapahtumat. Lasten- ja nuortenkirjastotyöntekijä tekee yhteistyötä muiden lasten ja nuorten arjessa toimivien tahojen kanssa. Yleisemmin yhteistyötä tehdään opettajien ja varhaiskasvattajien kanssa.

Kirjastonkäytön opastukset ja kirjavinkkaukset koululuokille tekevät kirjastoa ja sen tarjontaa tutuiksi. Edellä mainittuja asioita käsitellään myöhemmissä luvuissa. Lukudiplomitoiminta, joka on vakiintunut osaksi lasten- ja nuortenkirjastotyötä, on hyvä tapa saada lapset ja nuoret tutustumaan ikätasolleen sopivaan kirjallisuuteen alaluokista lähtien. Heikkilä-Halttusen mukaan lukudiplomi perustuu vapaaehtoiseen lukuharrastuksen ylläpitämiseen ja sen tarkoituksena on kannustaa eritasoisia lukijoita nauttimaan kirjallisuudesta. Diplomia varten laaditaan eri luokka-asteille sopivat listat, joista valitaan luettavaksi sovittu määrä kirjoja. Lisäksi opettajat voivat laatia oppilailleen tehtäviä kirjoihin liittyen. (2015, 195–196.)

4.2 Kirjaston ja koulun yhteistyö

Kirjastoilla ja kouluilla on yhteinen päämäärä: sivistää lapsia ja nuoria, kasvattaa heistä aktiivisesti toimivia ja osaavia yhteiskunnan jäseniä. Keskeiset osa-alueet kirjaston ja koulun tekemässä yhteistyössä ovat kirjastonkäytön ja tiedonhankinnan opetukset sekä lasten ja nuorten lukuharrastuksen herättäminen ja syventäminen. (Sinko 2000, 17–18.) Näistä kumpikaan ei nouse tärkeämmäksi kuin toinen, vaan ne tukevat toisiaan. Lapsi, joka innostuu lukemisesta, kiinnostuu myös siitä, miten lukemista ja tietoa löytyy. Opastukset ja kirjastovierailut tuovat tunnetuksi kirjaston kokoelmia ja siten voivat innostaa lukemaan.

Kirjastolla olisi hyvä olla koulu yhteistyötä hoitava lasten- ja nuorten kirjastotyöhön suuntautunut henkilö. Silloin koulu tietäisi, keneen ottaa halutessaan yhteyttä ja kenen kanssa suunnitella yhteistyökuvioita. (Sinko 2000, 29.) Yhteistyön pitäisi olla niin tiivistä, että kirjastolle ilmoitettaisiin etukäteen, kun kouluissa tehdään erilaisia projekteja ja laajoja tehtäväkokonaisuuksia. Silloin kirjasto voisi varautua ajoissa hankkimalla tarvittaessa aineistoa yhteistyökirjastoista. (Nikander 2000, 34.) Parhaimmillaan yhteistyö on silloin, kun kirjasto kykenee vastaamaan joustavasti koulun tarpeisiin. Kun kirjastot ja koulut suunnittelevat työtään yhdessä, saadaan molempien resurssit tehokkaasti käyttöön. Parhaassa tapauksessa koulun ja kirjaston välillä tehdään moniammatillista yhteistyötä esiopetuksesta alkaen opiskelun kaikissa vaiheissa. (Dromberg 2000, 10–11.)

Toimiva yhteistyö ei synny itsestään. Kirjaston ja koulun kannattaa laatia yhdessä toimintasuunnitelma, jotta molemmat osapuolet saavat yhteistyöstä mahdollisimman suuren hyödyn. Suunnitelmaan kannattaa sisällyttää jokaiselle vuosiluokalle kirjaston käytön opastuksia, tiedonhakua tai kirjavinkkauksia. Suunnitelman etuna on, että molemmat osapuolet tietävät hyvissä ajoin tulevista vierailuista ja niiden sisällöstä. Hyvä suunnitelma on tasa-arvoinen, pitkäikäinen ja helppo päivittää tarpeen vaatiessa. (Heinonen 2011, 8–9.)

Uusimmassa perusopetuksen opetussuunnitelmassa kirjasto mainitaan osana koululaisten monipuolista oppimisympäristöä. Koulukirjastotoiminta koostuu koulun oman kirjaston, lähikirjastojen ja muiden kirjastojen yhteistyöstä. Kirjastotoiminnan tavoitteena on vahvistaa oppilaiden yleissivistystä ja laajentaa maailmankuvaa. Kirjastot tarjoavat oppilaille virikkeellisiä ja aktiivisia oppimisympäristöjä. Kirjastotoiminnalla kannustetaan omaehtoiseen lukemiseen ja omiin lukuvalintoihin. Äidinkielen ja kirjallisuuden opinnoilla rohkaistaan ja tuetaan lukuharrastusta ja kirjaston aktiivista käyttöä. Koulun ja kirjaston välisellä yhteistyöllä tähdätään elinikäiseen oppimiseen ja aktiiviseen kansalaisuuteen. (Opetushallitus 2014, 31, 36, 42, 163–164, viitattu 7.12.2018.)

4.2.1 Kirjasto ja ammattikasvattajat

Lasten ja nuorten lukuinnon herättämiseksi on kaikkien heidän arjessaan toimivien tehtävä yhteistyötä yli hallinto- ja toimialarajojen (Lasten ja nuorten lukutaidon kehittämisen suuntaviivat 2018, 3, viitattu 9.12.2018). Lasten kanssa ammatikseen toimivat henkilöt ovat lähtökohtaisesti lukumyönteisiä. Kaikki opettajat ja muut kasvattajat eivät kuitenkaan ole aktiivisia kirjaston suhteen eivätkä

siten edes tiedä, mitä mahdollisuuksia kirjasto tarjoaa. Kirjaston kannattaisi markkinoida palvelujaan ja tietämystään ammattikasvattajille, valmistella maaperää, ennen kuin lähtee tekemään lukemisen edistämistyötä lasten pariin.

Opettajat voisi heti syksyllä kutsua kirjastoon vierailulle tai pyytää päästä opettajien kokoukseen esittelemään kirjaston palveluja sekä opettajien että oppilaiden näkökulmasta. Opettajille voisi puhua lukutaidon hyväksi tehtävästä työstä, vinkata kirjaston mahdollisuuksista ja jakaa materiaalia ja linkkejä, joita he voisivat käyttää työssään. Vierailujen avulla luodaan myös yhteistyöverkostoja. Sekä kirjastolla että opettajilla on kuitenkin sama tavoite: lukeva lapsi ja nuori. (Mäkelä 2015, 52.) Nykyään tällaisesta moniammatillisesta yhteistyöstä puhutaan paljon. Jos yhteistyö sujuu hyvin, sillä on paljon annettavaa molemmille osapuolille, joilla on sama ja selkeä päämäärä: lukuinnon herättäminen. Yhdessä toimien päästään huomattavasti parempiin tuloksiin.

Erikoiskirjastovirkailija Muumi Luukkanen on sitä mieltä, että koulun ja kirjaston yhteistyö syntyy, kun koulun ja kirjaston ihmiset verkottuvat ja oppivat tuntemaan toisensa. Kahden ammattikunnan yhteistyö auttaa oppimaan lisää omasta työstäänkin. Luukkanen kertoo saavansa opettajilta apua omaan osaamiseensa ja opettajat puolestaan saavat tietää, mitä kirjasto voi tarjota ja kenen puoleen siellä voi kääntyä. Luukkanen kertoo menevänsä juttelemaan opettajan kanssa, aina kun koululuokkia on käymässä kirjastossa. Hän kerää opettajien yhteistietoja ja tietoja luokista. Näin hänellä on pohjaa, jos ja kun luokka saadaan houkutelua kirjastonkäytön opastukseen tai kirjavinkaukseen. Erityisryhmiä kohdatessaan hän on kokenut, että paras opetus erilaisten lasten tarpeiden huomioimiseen on tullut lapsilta itseltään sekä ammattitaitoisilta opettajilta, jotka ovat auliisti jakaneet tietoaan kirjaston työntekijöille. (Luukkanen 2009, 192,194–195.)

4.2.2 Kirjasto vanhempainillassa

Lukutaidon edistämistyössä vanhemmat ovat avainasemassa. Kaikki vanhemmat eivät kuitenkaan ole tietoisia lukemisen hyötyvaikutuksista. Heinosen mukaan lukemisen tärkeydestä olisi hyvä päästä valistamaan kaikenikäisten lasten vanhempia. Vanhemmille voi myös vinkata sopivaa yhteistä lukemista ja perheille sopivia kirjastopalveluita. Koululaisten vanhemmat tavoitetaan parhaiten, kun päästään vanhempainiltaan mukaan. (2011, 48.) Samoilla linjoilla on Mäkeläkin. Hänenkin mielestään vanhempainillat ovat tehokas keino tavoittaa aikuisia. Paras tilanne on, kun päästään

puhumaan vanhemmille pienissä ryhmissä, esimerkiksi luokka kerrallaan, ja ilman jälkikasvun mukana oloa. Helpointa on puhua kirjoista, lukemisen merkityksestä ja ääneen lukemisen suuresta merkityksestä. Mäkelän kokemuksen mukaan tapaamisten jälkeen monissa perheissä on päästy yhteisen lukemisen alkuun. (2015, 38–42.)

Lukemisen merkityksen lisäksi yhdessä lukemisen tärkeys ja sen tuoma ilo ovat asioita, joista kannattaa kertoa. Isotkin lapset – ja myös vanhemmat - nauttivat, kun luetaan yhdessä ääneen. Nykyisin ihmiset etsivät mielellään tietoa internetistä, joten vanhemmille voisi kerätä muutaman hyvän linkin, joista löytyisi vinkkejä ja tietoa lukuharrastuksen aloittamiseen ja ylläpitämiseen. Vanhempien kautta saadaan koteihin myönteinen ja lukuharrastusta tukeva ilmapiiri.

4.2.3 Kirjastonkäytön opastus

Kirjastonkäytön opastuksissa lapset ja nuoret tutustutetaan kirjastoon ja ohjataan kirjaston käyttöön. Kun kirjastonkäytön opastukset toteutetaan eri vuosiluokilla ikätason mukaisesti, yläkoululaiset osaavat jo käyttää hyvin kirjastoa ja hakea jonkin verran tietoa. Kirjastonkäytön opastuksien rinnalla on luontevaa markkinoida kirjaston palveluja ja tehdä lukemista edistävää työtä.

Kirjastonkäytön opastuksessa on tarkoitus esitellä kirjaston toimintaa, palveluita ja kokoelmia asiakkaan näkökulmasta. Aiheena voi olla esimerkiksi kirjaston historia tai käytösääntöihin perehtyminen. Aluksi kirjastonkäytön opastuksessa keskitytään perusasioihin kuten kirjastokortin hankintaan, kirjojen lainaamiseen ja palauttamiseen sekä siihen, miten aineisto on järjestetty. Myöhemmillä luokilla aiheena voi olla vaikkapa kirjaston aineistotietokannan käyttäminen tai kirjaston verkkosivujen esittely. Tiedonhallinnan aiheita lisätään mukaan lasten kasvaessa, yleensä kolmannelta luokasta alkaen. Tiedonhaun opastuksissa käydään läpi tiedonhankinnan prosessia ja etsitään tietoja kirjaston kokoelmista. Yläkoulussa käydään läpi samat asiat laajemmassa mittakaavassa. Kirjastonkäytön opastus on oiva tilaisuus luoda positiivista mielikuvaa kirjastosta ja houkutella koululaisia tulemaan uudestaan. (Heinonen 2011, 14–15.)

Joskus vuotuiset kirjastokäynnit luokkien kanssa ovat opettajille vain välttämätön paha ja ne ajoitetaan esimerkiksi kevääseen, kun varsinainen opetus alkaa olla ohi. Jotta tilanne ei pääsisi näin pahaksi, kannattaa suunnitella kirjastokäyntien sisältö yhdessä opettajien kanssa. Tällä tavoin he

voivat linkittää opastuksen sisällön koulutyöskentelyyn. Varsinkin tiedonhaun opastuksia suunniteltaessa kannattaa haastatella opettajaa. Omat haasteensa kirjastovierailuille tuo koulun aikataulu. Oppitunnit ovat tietyn mittaisia, ruokailu ja koulukuljetukset tapahtuvat ajallaan. Luokkien kanssa vierailu vaatii organisointia ja etukäteissuunnittelua. Aikatauluista on sovittava hyvissä ajoin. (Sinko 2000, 25.)

Monilla paikkakunnilla on tehty suunnitelma siitä, mitä kirjasto tarjoaa eri vuosiluokille. Oulun kaupungin **Kirjastoreitti** on esimerkki hyvin suunnitellusta ja toteutetusta kirjaston ja koulun välisestä yhteistyöstä. Lapset ja nuoret varhaiskasvatuksesta lukioikään asti on huomioitu *Kirjastoreitissä*. Alakoulun aikana toteutetaan ainakin kolme kirjastovierailua ja lisäksi muille luokille järjestetään kirjavinkkausta mahdollisuuksien mukaan. Yläkoulun *Kirjastoreittiin* kuuluu 7.-luokkalaisten kirjastokäynti, joka sisältää tiedonhaku- tai kirjavinkkausta. Tiedonhaun kirjasto voi järjestää myös koululla, mutta silloin kirjastovierailu tehdään erikseen. Tiedonhaun aihe mietitään opettajan ja kirjastonhoitajan kanssa yhteistyössä. Muutkin yläkoulun luokat voivat halutessaan varata kirjavinkkausajan. Kaunokirjallisuuden lisäksi on mahdollista saada vinkkausta tietokirjallisuudesta ja muista kirjaston aineistoista. (Oulun kaupunki 2018, viitattu 20.10.2018.)

Toinen esimerkki on Rovaniemen **Kirjastopolku**, jonka suunnittelemisessa on myös ollut mukana sekä koulu että kirjasto. *Kirjastopolun* tavoitteena on kirjastopalvelujen käytön oppiminen tiedonhaun tarpeisiin sekä monipuolisten tiedonhallintataitojen saavuttaminen. Lisäksi tavoitteissa on mainittu mm. lukuinnostuksen herättäminen, kirjallisuuden ja monilukutaidon kasvattaminen sekä uusien innostavien lukumallien kehittäminen tietotekniikkaa hyödyntäen. Myös kotien aktivoiminen ja kasvatushenkilöstön osaamisen lisääminen on tavoitellista. Toimintamalli olisi tarkoitus viedä myös kaupungin OPS-asiakirjaan. Toimintamallin perusideana on ”tarjota jokaiselle 1., 4. ja 7. luokan oppilaalle samansisältöinen kirjastovierailu riippumatta koulusta, koulun sijainnista tai opettajan aktiivisuudesta.” (Rovaniemen kaupunki 2018, viitattu 20.10.2018.)

4.2.4 Kirjavinkkausta ja keskustelua lukemisesta

”**Kirjavinkin** tarkoitus on purkaa kirjaston hyvin aakkostettuja kirjanselkärivistöjä ja näyttää ihmisille, miten paljon aarteita hyllyissä on. Aarteita, joista lukijat eivät tiedä, jos niitä ei heille esitellä.” Kirjavinkkaus on kirjojen avaamista kuulijoille kertomalla niistä ja heidän houkuttelemistaan lukijoiksi. Kirjavinkkaus on enemmän fiktiota kuin faktaa. Siinä kerrotaan kirjan henkilöistä ja tapahtumista, ei niinkään sivumääristä. Kirjoja voi vinkata kuka vain, missä vain ja kenelle vain. Jokainen

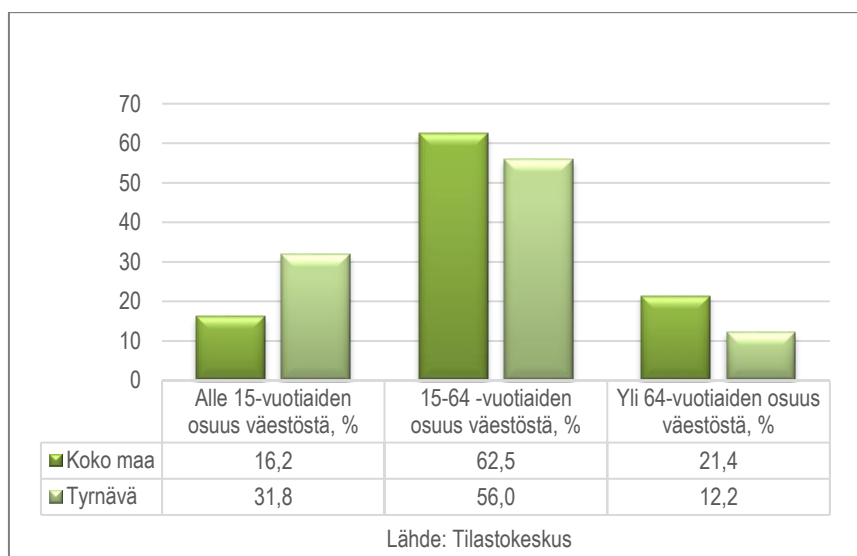
vinkkaa omalla persoonallaan. Tarvitaan vain “vilpitön ja palava halu olla kirjan asialla”. Kirjavinkkauksen uranuurtaja Marja-Leena Mäkelä tekee kirjavinkkauksia MÄTY-periaatteella (“mä tykkään”). Eli vinkkaa vain kirjoja, jotka ovat lukuelämyksiä, joista itse pitää ja joiden takana voi seisoa. (Mäkelä 2015, 13, 22, 25–26, 38, 44, 54.)

Ruotsalaisen Margaretha Ullströmin mukaan kirjojen suositteluun ei ole oikotietä, mutta on tärkeää, että kirjavinkkarilla on tuntuma esiteltäviin kirjoihin. Vinkkaamisessa on kyse kohtaamisten luomisesta kirjan ja lukijan välille. Jos esiteltävää kirjaa ei ole lukenut itse, voi kertoa monien muiden pitäneen tarinaa kiinnostavana tai mainita kirjan saaneen hyviä arvosteluja. (2012, 109–110).

Kirjakeskusteluilla on Ullströmin mukaan merkittävä rooli lasten- ja nuorten lukemisen edistämistyössä. Hän kertoo kirjassaan *Keskusteluja kirjastossa*, kuinka keskusteluja voi käyttää kirjastotyön välineenä. Hän on päässyt koululle keskustelemaan nuorten kanssa lukemisesta. Keskusteluja on käyty esimerkiksi siitä, miten valita luettavaa, kirjojen nimistä, kirjojen fyysisistä ominaisuuksista, kirjojen kansista, kirjailijoista, siitä miksi nuoret lukevat tai miksi lukeminen ei kiinnosta. Myös lukumuistoista, kirjojen hyvistä aluista ja hyvän kirjan ominaisuuksista on keskusteltu. Edellä mainitun kaltaisten keskustelujen avulla saadaan herätettyä kiinnostus lukemiseen. Nuoret saadaan ajattelemaan sitä, millaisia kirjoja he mahdollisesti voisivat lukea, jonka jälkeen on paljon helpompi löytää jokaiselle sopivaa luettavaa. (2012, 117–137.)

5 TYRNÄVÄN KIRJASTO

Oulun eteläpuolella sijaitseva Tyrnävä on pienehkö maalaiskunta Pohjois-Pohjanmaalla, 30 kilometrin päässä Oulusta. Tyrnävä on ikärakenteeltaan nuorekas kunta. Asukkaita Tyrnävällä on 6730. Kunnan asukkaista 31,8 % eli 2140 on alle 15-vuotiaita. (Tilastokeskus 2017, viitattu 15.10.2018.) Tyrnävän kunnan alakouluissa opiskelee noin 1000 koululaista ja yläkoulussa noin 380 koululaista (Tyrnävän kunta 2018a, viitattu 5.12.2018). Tyrnävä kuuluu Oulun työssäkäyntialueeseen ja iso osa tyrnäväläisistä työskentelee Oulussa tai Oulun ympäristökunnissa. Rauhallinen elämänmeno, halvat ja suurehkot tontit sekä tarpeellisten palvelujen läheisyys houkuttelevat etenkin nuoria lapsiperheitä muuttamaan Tyrnävälle.



Kuvio 1 Tyrnävän ja koko Suomen väestörakenne % vuonna 2017.

5.1 Tyrnävän kirjasto

Kirjasto toimii sivistyksellisten ja kulttuuristen sisältöjen välittäjänä ja paikallisena ja alueellisenä kulttuuri- ja tietokeskuksena. Kirjasto rakentaa ja tukee yhteisöllisyyttä ja sosiaalista pääomaa ja tarjoaa kaikille kuntalaisille yhtäläiset mahdollisuudet sivistyksen, kirjallisuuden ja taiteen harrastukseen hankkimalla kattavat ja ajan tasalla olevat kirja- ja audiovisuaaliset kokoelmat. (Tyrnävän kunta 2018b, viitattu 15.10.2018.)

Tyrnävän Myllykirjasto sijaitsee Meijerikadulla, joka on Tyrnävän ensimmäinen katu. Tunnelma Myllykirjastossa on kodikas ja henkii historiaa. Myllykirjasto kuuluu vanhaan Meijerialueeseen, joka

oli 1900-luvun alussa vilkas teollisuusalue. Kaikki Meijerialueen rakennukset on entisöity vanhaa kunnioittaen ja perusilme kadulla on alkuperäinen. Meijerialue on kulttuurihistoriallisesti arvokas suojeltu alue. Myllykirjaston lisäksi Tyrnävän kirjastoon kuuluu Temmeksen sivukirjasto, joka sijaitsee Temmeksen kylällä. Se on auki kolmena päivänä viikossa. Kirjastoissa on työntekijöinä 3 vakituista kirjastovirkailijaa sekä yleensä yksi työllistetty henkilö. Yksi vakituisista kirjastovirkailijoista työskentelee kolme päivää viikossa Temmeksellä.

Kirjastovirkailija Sari Arponen kertoo, että kirjaston johtamisesta on vastannut 1.2.2018 alkaen kulttuuri- ja vapaa-aikajohtaja, jonka toimenkuvaan kuuluu kirjastotoimen lisäksi kulttuuritoimi, nuorisotyö ja etsivä nuorisotyö, vapaan sivistystyön koordinointi sekä liikuntatoimi. Nykyisen johtajan muuttunut tehtäväkenttä on niin laaja, ettei hän ehdi osallistua kirjaston käytännön työhön, toisin kuin edeltäjänsä. Tämäkin osaltaan lisää nykyisen kirjastohenkilöstön työtaakkaa. (2018, haastattelu 10.12.2018.)

Yleisten kirjastojen laatusuosituksissa suositellaan, että kirjaston henkilöstömäärä olisi ainakin yksi henkilötyövuosi 1000 asukasta kohti (Opetus ja kulttuuriministeriö 2010, 44, viitattu 18.10.2018). Tyrnävällä luku on 0,58 htv / 1000 asukasta. Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin kunnista Tyrnävän kirjasto on henkilöstöressurssien riittävyyden suhteen yksi alimman tunnusluvun omaavista kirjastoista. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017, viitattu 18.10.2018.)

Kulttuuri- ja vapaa-aikajohtaja Elina Huurteen mukaan kirjaston henkilöressurssin vähäisyys on tiedostettu. Syksyllä 2018 Huurre kutsui yhdessä Tyrnävän kunnan sivistys- ja hyvinvointijohtajan kanssa Aluehallintoviraston kirjastotoimen ylitarkastaja Merja Kummola-Mustosen sivistys- ja hyvinvointilautakunnan kokoukseen kertomaan luottamushenkilöille uuden kirjastolain vaatimuksista ja Tyrnävän kirjaston resursseista alueellisesti verrattuna. Huurteen mukaan vierailun kuluessa kävi ilmi, kuinka vähän tavalliset kuntalaiset ja luottamushenkilöt keskimäärin tietävät kirjaston toiminnasta, joten on tärkeää avata kirjastovirkailijoiden tekemää työtä esimerkiksi kuntapäätäjille. Tähän liittyen on suunnitteilla muun muassa some-kampanja keväällä 2019. Vielä vuosi sitten oli toiveissa, että vuoden 2019 talousarvioon voitaisiin esittää lasten- ja nuortenkirjastovirkailijan toimen perustamista, mutta kuntatalouden tilan selvityksessä esitystä ei voitukaan tehdä. Asiaa pyritään silti pitämään esillä. (Sähköposti 21.12.2018.)

Haasteita kirjastotyöhön tuo henkilökunnan riittämättömyyden lisäksi toimintabudjetin rajallisuus. Tähän asti kirjasto on ostanut kirjastoautopalvelun Muhokselta. Kirjastoauto on palvellut Murron

kyläläisiä. Vasta tehdyn päätöksen mukaan palvelusta luovutaan vuoden vaihteessa, mikä tulee heikentämään kirjastopalveluja Murrossa. (Arponen 2018, haastattelu 10.12.2018.) Murto on Tyrnävän ja Kempeleen välillä sijaitseva taajama, jossa on päiväkotia ja koulussa oppilaita noin 280 (Tyrnävän kunta 2018a, viitattu 5.12.2018). Kulttuuri- ja vapaa-aikajohtaja Elina Huurre kertoo, että Murron koululla on kirjasto, jonka kokoelma on osittain vanhentunut. Tyrnävän kirjaston virkailija on kuitenkin keväällä 2019 menossa järjestämään koulukirjastoa, ohjaamaan koulukirjastoa pitävää opettajaa ja keskustelemaan oppilaiden kanssa. Kirjastoon ollaan viemässä uutta aineistoa, joka on hankittu Opetus- ja kulttuuriministeriöltä saaduilla ostotukirahoilla. Kokoelmaa kerrytetään myös kunnankirjaston poistoaineiston sekä Murron koulun aineistohankintakampanjan avulla. Muitakin yhteistyökuvioita Murron koulun kanssa on suunnitteilla, esimerkiksi alakoululaisten kulttuurikasvatussuunnitelman mukaisia vierailuja Myllykirjastoon. (Sähköpostiviesti 19.12.2018.)

Omat haasteensa kirjastotyöhön tuo kirjaston muuttuva rooli yhteiskunnassa. Kirjaston pitää esimerkiksi tarjota tiloja erilaisille toimijoille ja järjestää tapahtumia. Tämä ei sinänsä ole huono asia, mutta kirjaston nykyiselle henkilökunnalle se tuo lisää paineita, kun pitää suoriutua sekä kirjastotyöstä että mahdollisista tapahtumien järjestelyistä. (Arponen 2018, haastattelu 10.12.2018.)

5.2 Kehitystehtävä

Tyrnävän kirjasto pyysi meitä suunnittelemaan kirjastonkäytön opastuksen mallin 7.-luokkalaisten. Projektin tavoitteena oli luoda toimiva malli, jota kirjasto voisi käyttää jatkossakin. Kirjastonkäytön opastus on tärkeä osa kirjastojen koululaisten hyväksi tekemää työtä. Sen tarkoituksena on tehdä tutuksi kirjastoa ja sen palveluja, tiedonhakua ja kirjastonkäyttöä. Laajensimme tekemämme kirjastonkäytön opastuksen toiminnalliseksi opinnäytetyöksi. Etsiessämme taustamateriaalia opastusta varten opinnäytetyön teemaksi muotoutui lukutaidon edistäminen, joka on kirjaston ydintehtävä. Paras kanava lukutaidon edistämiseen kulkee koulujen kanssa tehtävän yhteistyön kautta, johon kuuluvat muun muassa kirjastonkäytön opastukset.

Opinnäytetyömme viitekehyksessä käsittelemme lasten ja nuorten lukutaitoa, lukemisen merkitystä sekä lapsiin ja nuoriin kohdistuvaa lukemisen edistämistyötä kirjaston ja muidenkin tahojen tekemänä. Lisäksi käsittelemme kirjaston ja koulun välistä yhteistyötä, jonka avulla tavoitetaan kaikki

lapset ja nuoret. Tyrnävällä tällaista kaikki lapset ja nuoret kattavaa yhteistyötä ei ole. Tähän toivomme muutosta ja siksi olemme etsineet tietoa ja käsitelleet aihetta tavalla, joka toivottavasti saa myös kunnan päättäjät ymmärtämään asian tärkeyden.

Opinnäytetyömme tehtävänä on myös perustella lasten- ja nuortenkirjastotyöntekijän tarvetta Tyrnävän kirjastoon. Tyrnäväläisinä kirjastoalan opiskelijoina meillä on tarve nostaa esille Tyrnävän kirjaston haastava tilanne henkilökunnan suhteen. Suurin huolenaihe on lasten- ja nuortenkirjastotyön riittämättömyys. Muutaman henkilön voimin toimiva Tyrnävän kirjasto ei pysty tekemään kattavaa lasten- ja nuortenkirjastotyötä.

5.3 Lasten- ja nuortenkirjastotyö Tyrnävällä

Kirjastovirkailija Sari Arposen mukaan Tyrnävällä ei tehdä tarpeeksi lasten- ja nuortenkirjastotyötä. Lasten- ja nuortenkirjastotyön pitäisi olla systemaattista, jatkuvaa ja pitkäjänteistä, mutta tämän hetkinen henkilökunnan määrä ei riitä toteuttamaan sitä. Kunnan suuresta lapsimäärästä huolimatta kirjastolla ei ole henkilöä, joka tekisi päätyönään lasten- ja nuortenkirjastotyötä. Kirjavinkkaukset ovat ylivoimaisesti halutuin lasten- ja nuortenkirjastotyön muoto, mutta sitä tehdään harvoin ja ne ovat usein ostettuja palveluita kirjaston ulkopuolelta. Esimerkkinä keväällä 2018 toteutettu sotakirjallisuusvinkkaus yläkoululaisille. Yksittäiset kirjavinkkaukset eivät kuitenkaan riitä vastaamaan koulujen ja lasten tarpeisiin. (2018, haastattelu 10.12.2018.) Mahdollisuuksien mukaan kirjaston toimesta järjestetään kirjailijavierailuja tai muuta toimintaa. Esimerkiksi keväällä 2018 Roope Lipasti kävi Rantaroustin koululla vierailulla. Lokakuussa kirjastolla oli teemakuukausi, jolloin lasten- ja nuortenosasto oli somistettu *Harry Potter*-teeman mukaisesti. Teemakuukausi päättyi *Harry Potter*-diskoon.

Vuonna 2016-2017 toteutuneen *Huutava pula* -hankkeen työntekijä oli lasten- ja nuortenkirjastotyön ammattilainen, joka näytti hankkeen aikana, millaista lasten- ja nuortenkirjastotyön pitäisi olla ja mitä sillä voi saada aikaan. Työ vaatii aikaa, kokemusta, paneutumista, menemistä kouluille, opettajien hihoista nykimistä, yhteistyötä, ajattelua ja suunnittelua sekä näiden asioiden jatkuvaa toistoa päivästä toiseen, vuodesta toiseen. Hanketyöntekijä teki vain lasten- ja nuortenkirjastotyötä eli hän ei tehnyt asiakaspalvelutehtäviä eikä muita kirjaston perustöitä kuin äärimmäisissä hätätilanteissa. Hän oli täysin työllistetty lasten- ja nuortenkirjastotyötä tehdessään. (Arponen 2018, haastattelu 10.12.2018.)

Tyrnävällä jatkuu joka kuukausi *Perhepäivähoitajien tiistait*, joihin perhepäivähoitajat sekä vanhemmat lapsineen ovat tervetulleita viettämään aikaa, lainaamaan, askartelemaan ja yleensä on myös satutunti tai muuta järjestettyä ohjelmaa. Muuten satutunteja järjestetään suurelta osin vapaaehtoisvoimin. Esimerkiksi syksyllä 2018 on pidetty muutamia *Lukumuorin satuhetkiä*, joissa lukumuorina toimii eläkkeellä oleva rouva. Päiväkodit vierailevat säännöllisesti kirjastossa lainaamassa kirjoja. Tyrnävän kirjasto on lahjoittanut yli kymmenen vuoden ajan vastasyntyneelle kirjan. Neuvolakäynnin yhteydessä vauva saa kirjaston onnittelukortin, jolla saa kirjastosta lastenkirjan ja esitteen lapselle lukemisen tärkeydestä. *Huutava pula* -hanketyöntekijä kehitteli tähän lisäksi lukubingon, jonka avulla painotetaan lapselle ääneen lukemisen ja yhdessä lukemisen tärkeyttä. (Arponen 2018, haastattelu 10.12.2018.)

5.3.1 Kouluyhteistyö

Tyrnävällä ei tehdä tarpeeksi yhteistyötä koulujen kanssa. Tällä hetkellä ei ole mahdollista toteuttaa systemaattista, jatkuvaa ja pitkäjänteistä kirjastotyötä lasten ja nuorten parissa. Koululaisista kirjasto pystyy tällä hetkellä huomioimaan ekaluokkalaiset. Heille järjestetään syksyisin *Tonttukierros*, jonka ideoi *Huutava pula* -hankkeen työntekijä. Kierroksen avulla tutustutaan kirjastoon rakennuksena, etsitään tonttuja ja kerrotaan kirjastokortista. *Tonttukierros* on pystytty vetämään edelleen joka syksy, vaikka hanke on päättynyt. Meidän opiskeluprojektinamme suunnittelema 7.-luokkalaisten kirjastonkäytön opastuksen malli on myös tarkoitus ottaa käyttöön jatkossakin. Myllykirjaston vieressä on tänä syksynä alkanut lukiotoiminta, mikä lisää paineita nuortenkirjastotyön tekemiseen. Tänä syksynä kirjasto pystyi lukion pyynnöstä järjestämään käyttäjäkoulutuksen yhdistettynä kirjavinkkaukseen. (Arponen 2018, haastattelu 10.12.2018.)

Tyrnävältä puuttuu kirjaston ja koulun yhteinen toimintasuunnitelma. Tyrnävän opetussuunnitelmassa puhutaan lukutaidosta ja lukemisesta, mutta yhteistyötä kunnan kirjaston kanssa ei juurikaan mainita. Oppimisympäristössä kerrotaan kirjastopalvelujen olevan oppilaiden saatavilla. Perusopetusta tukevasta toiminnasta kerrotaan, että oppilaille voidaan järjestää kirjastotoimintaa, mutta sen laajuudesta ja järjestämisestä päättää opetuksen järjestäjä. Opetussuunnitelman mukaan 1.–2.-luokkalaiset harjoittelevat kirjastonkäyttöä ja 3.-luokkalaiset harjoittelevat sitä mahdollisuuksien mukaan. Seuraavan kerran kirjastonkäyttö mainitaan vasta 7.-luokkalaisten kohdalla.

Opetussuunnitelmaan on kirjattu yläkoululaisten opintojen keskeiset sisällöt, joihin kirjastonkäyttökin kuuluu 8.- ja 9.-luokalla opiskelun taitojen toteutukseen liittyen. (Tyrnävän kunnan perusopetuksen opetussuunnitelma 2011, 10, 39, 58, 63, 69, 234–235, viitattu 7.12.2018.)

5.3.2 Huutava pula -hanke

Tämän luvun lähteenä on käytetty Yleisten kirjastojen hankerekisteriä (2018, viitattu 10.11.2018). *Huutava pula* -hanke on toteutettu Tyrnävän kirjastossa 2016-2017. *Huutava pula* oli vuoden 2016 AVI-hanke eli rahoituksen sille myönsi Aluehallintovirasto.

Huutava pula -hanke sai alkunsa Tyrnävän kirjaston tarpeesta saada lasten- ja nuortenkirjastotyötä tekevä henkilö. Lapsia ja nuoria on paljon, mutta henkilökuntaa kirjastossa on vähän. Kirjasto ei pysty tarjoamaan esimerkiksi paljon toivottuja kirjavinkkauksia juuri ollenkaan. Kirjasto on pitkään yrittänyt saada lasten- ja nuortenkirjastotyöntekijää, mutta Tyrnävän kunta ei ole myöntänyt määrärahoja uuden työntekijän palkkaamiseen. Hankkeen kohderyhmänä olivat alle kouluikäiset ja alakouluikäiset lapset.

Alle kouluikäisistä lapsista kohderyhmäksi valittiin perhepäivähoitajat ja heidän hoitolapsensa. Heille järjestettiin toimintaa mm. *Hertan aamupäivä*, jonka myötä käynnistettiin *Perhepäivähoitajien tiistai* kerran kuukaudessa. Tällöin hoitajat lapsineen saavat tulla kirjastoon viettämään yhteistä aikaa. Joskus on satuhetki tai muuta ohjattua toimintaa, mutta ennen kaikkea kirjasto tarjoaa tilat hoitajien kokoontumiselle. Kaikille perhepäivähoitajille lahjoitettiin kirjakassit, joissa oli kirjojen lisäksi hoitajille esite lukemisen tärkeydestä, vinkkejä kirjoista ja kirjojen ottamisesta mukaan hoitopäivään. Myös hoitolasten vanhemmille jaettiin esite lukemisen tärkeydestä.

Hankkeen aikana otettiin käyttöön *Lue lapselle* -toiminta yhteistyössä neuvolan kanssa. Toiminnan suunnittelussa olivat mukana kirjaston lisäksi neuvola, varhaiskasvatus ja puheterapeutti. Neuvolan kautta kirjasto tavoittaa kaikki ikäryhmän lapset. Neuvolassa käyvien 4-vuotiaiden lasten vanhemmille annetaan Lukukeskuksen tekemä *Lue lapselle* -tietopaketti ja lukumitta sekä kirjaston lukubingo. Kun lapsi saa bingon, arvontalomakkeen saa palauttaa kirjastoon. Bingoarvonta suoritetaan kaksi kertaa vuodessa.

Alakouluikäisistä lapsista osalle alakoulun luokista ehdittiin pitää kirjavinkkausta, ekaluokkalaisille ensimmäisiä kirjastovierailuja, kirjastonkäytönopetuksia ja Myllykirjaston historian ja kirjastopalveluiden esittelyjä. Opettajien mukaan kirjavinkkaus innosti kaiken tasoisia lukijoita tarttumaan kirjaan ja auttoi heitä löytämään luettavaa. Kirjavinkkaus oli hyödyllistä myös opettajille, jotka toivoivat, että sitä olisi saatavilla säännöllisesti. Myös lukudiplomitoiminnalle koettiin olevan tarvetta ja sitä toivottiin.

Hankkeen aikana järjestettiin useita tapahtumia. Oli *Heppahöperöilta*, jossa mm. pääsi kokeilemaan poniratsastusta ja *Jouluseikkailu*, jolloin Myllykirjastossa suunnistettiin ja etsittiin Puikulatonttua ja kadonneita piparkakkuja. Suunnistuksen edetessä tehtiin tunnetuksi Myllykirjaston historiaa. Tapahtumista mainittakoon vielä Lukuviikolla nuorisotoimen kanssa yhdessä järjestetty *Yökirjasto*, johon pääsi osallistumaan 4.–6-luokkalaisia. Hanketyöntekijä suunnitteli yhdessä Oulun kaupunginkirjaston informaattikon kanssa *Kirja-ahmatti* kesälukukampanjan kaikille OUTI-kirjastoille. Hanketyöntekijä teki myös materiaalipaketit lukemisen tärkeydestä ensimmäisen kirjastokortin hankkivan lapsen vanhemmille ja vanhemmille, jotka hakevat vauvalleen kirjastosta vauvakirjan.

Hankkeen aikana luotiin suuntaviivoja sille, miten lasten ja nuortenkirjastotyötä pitäisi tehdä. Hankkeelle haettiin jatkoa, mutta sitä ei saatu. Kirjastoon ei ole kuitenkaan pystytty palkkaamaan lasten- ja nuortenkirjastotyöntekijää hankkeen hyvistä vaikutuksista huolimatta. Hankkeen jälkeen edelleen jatkuvat *Perhepäivähoitajien tiistait* ja *Lue-lapselle* -toiminta. Varhaiskasvatuksen ja koululuokkien ryhmiä otetaan vastaan aukioloaikojen ulkopuolella mahdollisuuksien mukaan.

6 KYSELY KIRJASTONKÄYTÖSTÄ

Halusimme kartoittaa, miten tuttuja kirjaston toimintatavat ovat Tyrnävän 7.-luokan oppilaille ja kuinka hyvin he osaavat käyttää OUTI-verkkokirjastoa. Päätimme teettää heille kyselyn (ks. liite 1), jonka avulla saisimme pohjatietoa kohderyhmästä tulevaa kirjastonkäytön opastusta varten. Kyselyn tulosten avulla myös Tyrnävän kirjasto pystyisi jatkossa kehittämään paremmin nuorille suunnattuja palveluja. Kysely suunniteltiin yhteistyössä kirjaston kanssa. Luvan kyselyn järjestämiseen saimme Tyrnävän Kuulammen koulun rehtorilta ja se toteutettiin 7.-luokkalaisten äidinkielen tunneilla lokakuussa 2018.

Teimme kyselyn *Työelämälähtöisen toimeksiannon* -opintojakson projektina, joten tätä opinnäytetyötä varten halusimme laajentaa kyselyn analysointia vertaamalla sitä toiseen vastaavanlaiseen kyselyyn. Löysimme Selena Keräsen tekemän opinnäytetyön, joka käsittelee 13–19-vuotiaille kuopiolaisille suunnattua kirjaston asiakaskyselyä vuodelta 2014. Kysely oli osa ELY-keskuksen (nykyisin Aluehallintovirasto) rahoittamaa *Nuoret mukaan kirjastotoiminnan kehittämiseen* -hanketta ja sen tarkoituksena oli selvittää, millaisena kirjasto paremmin vastaisi nuorten käyttäjien tarvetta. Ikäjakauma Kuopion kyselyssä oli suurempi kuin Tyrnävän kyselyssä, mutta tuloksista kävi ilmi, että 87 % vastaajista (n=248) oli 13–15-vuotiaita eli yläkoululaisia, mikä osuu tarpeeksi lähelle meidän kohderyhmäämme. Kuopion kysely oli myös huomattavasti laajempi kuin meidän teettämämme, mutta osa kysymyksistä oli niin samankaltaisia, että niitä pystyi vertaamaan keskenään. (Keränen 2014, 7, 25, 29, viitattu 8.12.2018.)

Toinen vertailukohde, jota mietimme, oli viime keväänä tehty valtakunnallinen *Yleisten kirjastojen käyttäjäkysely 2018* (Taloustutkimus Oy 2018, viitattu 8.12.2018). Ongelmaksi vertailulle kuitenkin muodostui kysymysten eroavaisuudet ja kohderyhmät. Kevään kysely oli kohdennettu kaikenikäisille eikä tuloksissa pystynyt vastaajia rajaamaan 13-vuotiaisiin tai edes yläkouluikäisiin eli esim. 13–15-vuotiaisiin. Vaihtoehtoina olivat alle 15-vuotiaat, mikä olisi ollut ikähaarukaltaan liian laaja vertailuryhmä, ja 15–17-vuotiaat, jotka olivat vertailun kannalta liian vanhoja. Kohderyhmän kannalta ongelmana olisi ollut myös se, että todennäköisesti kevään kyselyyn olivat vastanneet vain kirjaston aktiiviset käyttäjät.

6.1 Kyselyn rakenne

Koska kysely tuli käytännön tarpeeseen eli taustatiedoksi kirjastonkäytön opastuksen suunnittelua varten, emme tehneet perusteellista taustatyötä siitä, millaisia vastaavia kyselyitä oli jo tehty muualla. Kysymykset suunniteltiin sen mukaan, mitä tietoja me ja Tyrnävän kirjaston henkilökunta tarvitsimme kohderyhmästä. Meille oli tärkeää, että kysely olisi mahdollisimman selkeä ja lyhyt, jotta 7.-luokkalaiset ymmärtäisivät kysymykset ja jaksaisivat vastata niihin. Emme tehneet yhtään kysymystä vastaajien taustoihin liittyen, koska ajattelimme, ettei heidän sukupuolellaan ole tulosten kannalta mitään merkitystä ja heidän ikänsä me jo tiesimmekin.

Kysymyksiä tehtiin kymmenen (liite 1), joista kaksi oli avoimia, yhdessä piti antaa kirjastolle arvona ja loppuissa piti valita itseä eniten koskeva vastaus. Neljässä kysymyksessä oli monivalintamahdollisuus. Opinnäytetyön ja vertailun kannalta olennaisimmat kysymykset olivat:

- K1 Kuinka usein käyt kirjastossa?
- K3 Mitä kirjaston palveluja käytät?
- K4 Mitä luet/lainaat yleensä?
- K5 Mihin käytät OUTI-verkkokirjastoa?
- K8 Mitä toivoisit kirjastolta?
- K10 Millaiset tapahtumat kiinnostaisivat sinua?

Kuopion nuorille suunnatussa kirjaston asiakaskyselyssä oli liki kolme kertaa enemmän kysymyksiä kuin meidän 7.-luokkalaisille teettämässä kyselyssä (Keränen 2014, 58–64, viitattu 8.12.2018). Poimimme Kuopion kysymyksistä verrattavaksi seitsemän, jotka olivat samanlaisia tai samankaltaisia kuin meidän kysymyksemme:

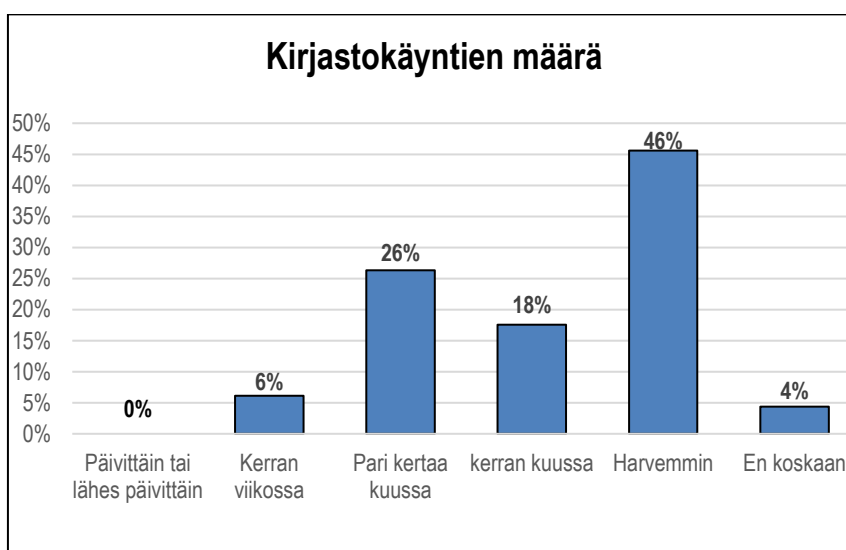
- K1 Kuinka usein käyt kirjastossa?
- K3 Mitä yleensä teet kirjastossa?
- K4 Mitä yleensä lainaat kirjastosta?
- K8 Jos et käytä kirjastoa: Mikä on pääasiallinen syy siihen, että et käytä kirjaston palveluita?
- K11 Mitä yleensä teet verkkokirjastossa?
- K19 Avoin: Millaisia tapahtumia toivoisit kirjastoon?
- Avoin: Lopuksi sana on vapaa: mitä juuri SINÄ toivot kirjastolta?

6.2 Tulosten arviointia

Kyselymme tuli 121 vastausta, joista jouduimme hylkäämään 7 kpl vastausten puutteellisuuden vuoksi. Yksi seitsemästä 7.-luokkalaisten ryhmistä ei päässyt vastaamaan kyselyyn ollenkaan, mutta mielestämme 114 oppilaan otos oli tarkoituksiimme tarpeeksi kattava. Kuopion kyselyyn vastanneita oli 248 ja heistä suurin osa oli yläkouluikäisiä (Keränen 2014, 29, viitattu 8.12.2018). Kyselyt eivät täysin vastaa toisiaan kysymysten asettelujen ja vastausvaihtoehtojen eroavaisuuksien vuoksi, mutta tuloksia pystyi silti osittain vertaamaan toisiinsa.

6.2.1 K1 Kuinka usein käyt kirjastossa?

Kyselyyn vastanneista Tymävän 7.-luokkalaisista yksikään ei käy päivittäin tai lähes päivittäin kirjastossa ja vain 6% käy kirjastossa kerran viikossa. Noin neljäsosa vastaajista käy kirjastossa pari kertaa kuussa ja 18% käy kirjastossa kerran kuussa. Lähes puolet vastaajista käy kirjastossa harvemmin kuin kerran kuussa ja 4% ilmoitti, ettei käy ollenkaan kirjastossa. (Ks. kuvio 1.)



Kuvio 1 Kirjastokäyntien määrä prosentteina, n=114

Vastausvaihtoehdossa "en koskaan" pyysimme tarkentamaan, miksi vastaaja ei käy kirjastossa.

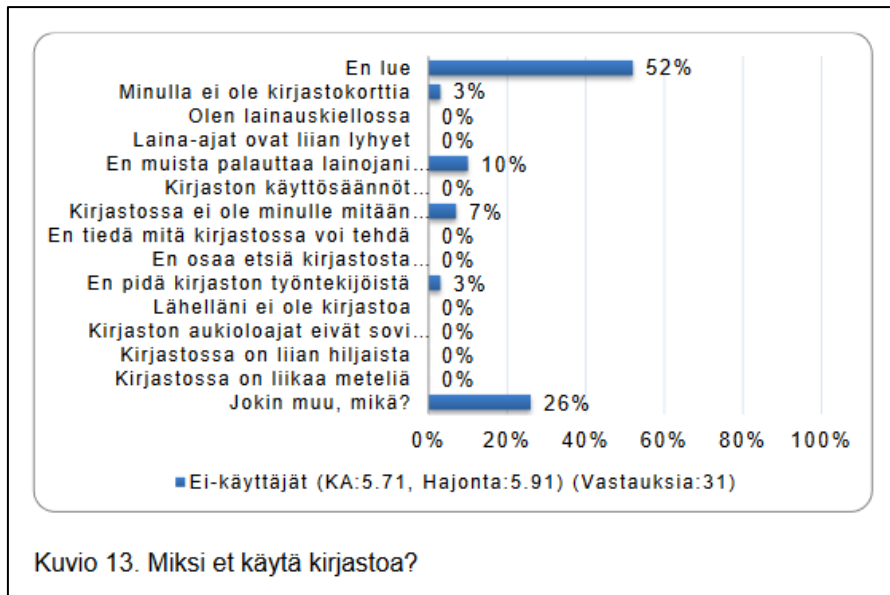
Saimme neljänlaisia vastauksia ei-käytölle:

- "En jaksa"
- "En lue kirjoja"
- "Isäni käy siellä"
- "Minulla on muuta vapaa-ajan puuhaa"

Kaksi vastaajista ilmoitti, ettei käy kirjastossa, koska ei lue kirjoja. Heidän vastauksensa sai meidät miettimään, etteivät kaikki nuoret ole vielä täysin selvillä, mitä muutakin kuin lukemista kirjasto voisi heille tarjota. Vastauksesta ”isäni käy siellä” voi päätellä, että joko vastaajan isä käy hänen puolestaan kirjastossa tai sitten hän ei halua käydä isänsä kanssa samoissa paikoissa. Positiivista on kuitenkin se, että lähes kaikki 7.-luokkalaiset käyvät kirjastossa edes joskus ja heistä noin puolet käy siellä ainakin kerran kuukaudessa.

Kuopiolaisille nuorille tehdystä kyselystä käy ilmi, että Kuopion nuoret ovat tyrnäväläisiä ahkerampia kirjaston käyttäjiä. Viikoittaisia kävijöitä on 16 % vastaajista, mikä on 10 prosenttiyksikköä enemmän kuin Tyrnävällä, ja päivittäisiä kävijöitä on 2 %, kun Tyrnävällä heitä ei ollut yhtään. 71 % Kuopion nuorista käy kirjastossa vähintään kerran kuukaudessa tai ainakin muutaman kerran vuodessa. Vastaajista 13 % käy kirjastossa harvemmin kuin muutaman kerran vuodessa. (Keränen 2014, 30, viitattu 8.12.2018.) Osa kysymyksen vastausvaihtoehdoista poikkesi toisistaan sen verran, että niitä oli vaikea verrata keskenään. Kuopion vastauksista ei myöskään ollut tehtynä valmista kuviota, josta olisi tarkemmin selvinnyt 71 %:n kävijöiden jakautuminen.

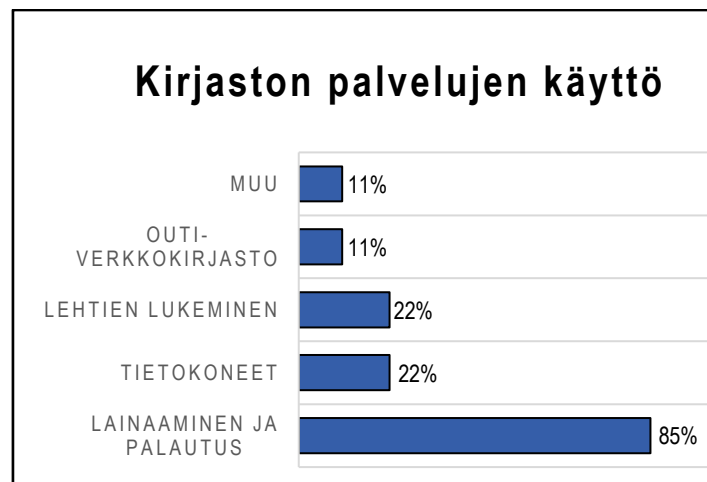
Kysymyksessä 8 kuopiolaisilta kysyttiin pääasiallista syytä kirjaston ei-käytölle. Ei-käyttäjää oli kaikista vastaajista (n=248) 13 % ja he kaikki olivat yläkouluikäisiä. 52 % heistä ei käy kirjastossa, koska ei lue. 10 % ilmoitti, ettei muista palauttaa lainojaan ja 7 % ei löydä kirjastosta itselleen hyödyllistä aineistoa. 26 %:lla oli jokin muu syy kirjaston ei-käytölle. (Ks. kuva 2.) Keränen nostaa opinnäytetyössään esille vastaajien *jokin muu syy* -kommenteista ”ei ole tarvetta”, ”ei vaan kerkeä”, ”ei jaksaa” ja ”ei kiinnosta”. (2014, 44, viitattu 8.12.2018.) Kuopiolaisia kirjaston ei-käyttäjää on 9 prosenttiyksikköä enemmän kuin tyrnäväläisiä. Merkittävää on, että heistäkin yli puolet näyttää ajattelevan kirjaston olevan vain lukijoita varten.



Kuva 2 Keränen 2014, 44, viitattu 8.12.2018.

6.2.2 K3 Mitä kirjaston palveluja käytät? (monivalinta)

Tyrnävän 7.-luokkalaisista suurin osa käyttää kirjaston palveluja perinteisesti lainaamalla ja palauttamalla aineistoja (ks. kuvio 2). Vajaa neljännes ilmoitti käyttävänsä tietokonetta kirjastossa ja saman verran 7.-luokkalaisista lukee myös lehtiä. OUTI-verkkokirjastoa vastanneista käyttää vain 11%, mikä tuntuu todella pieneltä määrältä, kun ajattelee, miten internet- ja somekeskeinen nyky-maailma on. Verkkokirjaston markkinoinnille on selkeästi tarvetta.

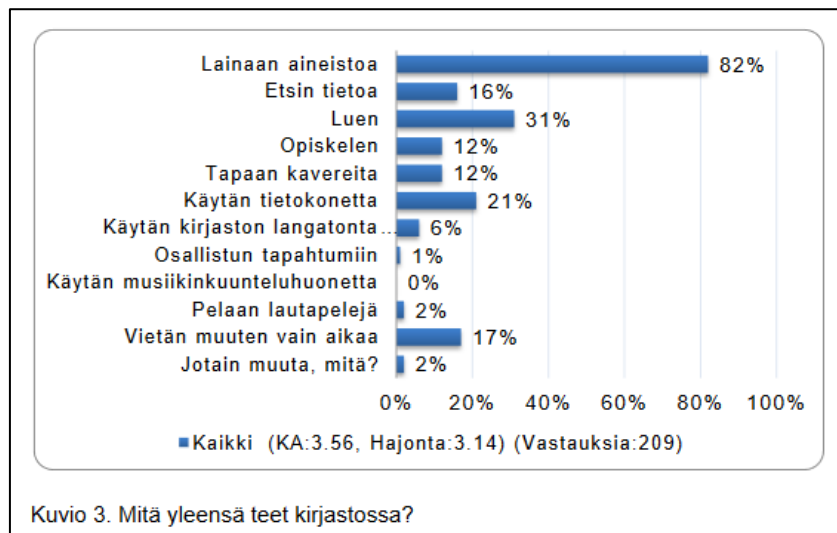


Kuvio 2: Kirjaston palvelujen käyttö prosentteina, n=114

Vastaajista 11% ilmoitti tekevänsä kirjastossa jotain muuta. Kysymykseen mitä muuta he tekevät tuli monenlaisia vastauksia:

- ”Teen läksyjä”
- ”En mitään kirjastoon liittyvää”
- ”Pelaan, olen kavereiden kanssa”
- ”En tiedä”
- ”Juttelen kavereiden kanssa”
- ”Pärisen”
- ”Lämmittelen”
- ”Hengaan frendien kaa”
- ”Teen läksyjä, kun odotan jotain alkavaa kerhoa tms.”

Kuopion kyselyssä nuorilta kysyttiin, mitä he yleensä tekevät kirjastossa. Vastausvaihtoehtoja oli laajemmin (ks. kuva 3) kuin Tyrnävän 7.-luokkalaisten kyselyssä, mutta kuopiolaisten vastauksisakin näkyy kirjaston perinteinen käyttö, sillä 82 % ilmoitti lainaavansa aineistoa. 31 % ilmoitti käyttävänsä kirjastoa lukemiseen ja 21 % tietokoneen käyttöön. (Keränen 2014, 30, viitattu 8.12.2018.)



Kuvio 3. Mitä yleensä teet kirjastossa?

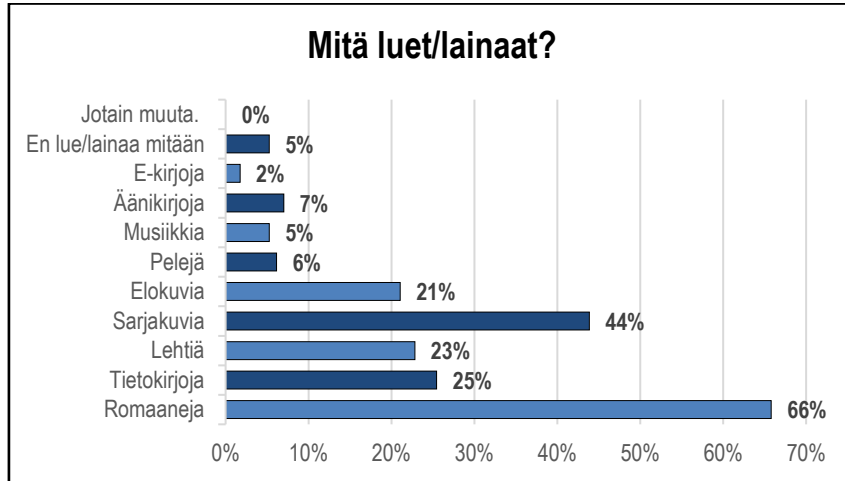
Kuva 3 Keränen 2014, 31, viitattu 8.12.2018.

6.2.3 K4 Mitä luet/lainaat yleensä? (monivalinta)

Tähän kysymykseen tuli Tyrnävän 7.-luokkalaisilta odotetun kaltaisia vastauksia. Olimme arvelleetkin, että romaaneja luetaan eniten eikä sarjakuvien suosiokaan tullut yllätyksenä. Kävi kuitenkin ilmi, että sana *romaanit* oli osalle nuorista outo. Käytimme sitä, koska ajattelimme sen olevan tuntuksi kuin sana kaunokirjallisuus. Vaihtoehtoon *jotain muuta* tuli sellaisia vastauksia, jotka olivat selkeästi romaanit-kategoriaan kuuluvia ja siirsimme ne sinne.

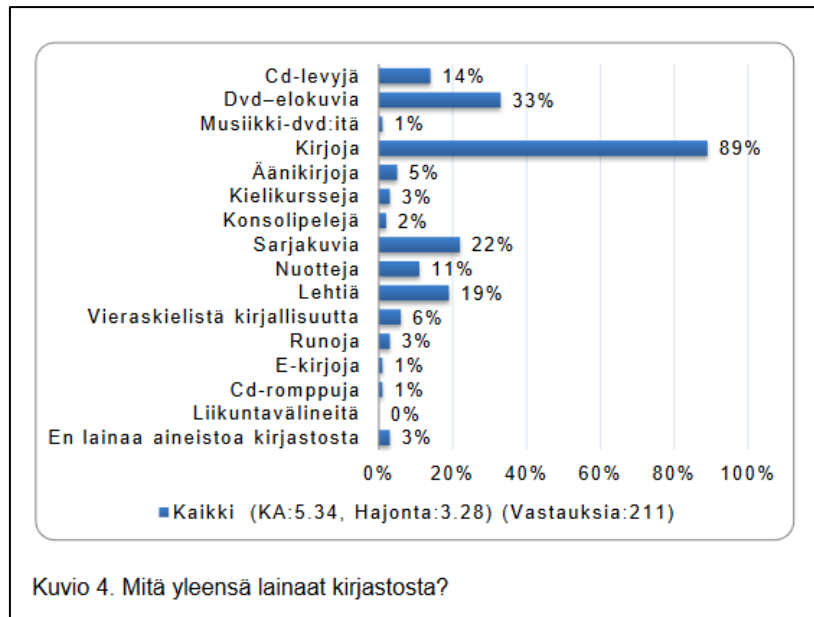
Tulosten mukaan tietokirjoja, lehtiä ja elokuvia käytetään jonkin verran, muita aineistoja selvästi vähemmän. Yllättäen e-kirjoja lukee tai lainaa vain 2% vastaajista. (Ks. kuvio 3.) Luullaksemme

syynä on verkkokirjaston käytön vähyys ja se, etteivät nuoret välttämättä edes tiedä kirjaston valikoimissa olevista e-kirjoista. OUTI-verkkokirjaston e-kirjojen valikoima ei myöskään ole kovin laaja. Vain 5 % vastaajista ilmoitti, ettei lue tai lainaa mitään.



Kuvio 3: Aineistojen lainaaminen prosentteina, n=114

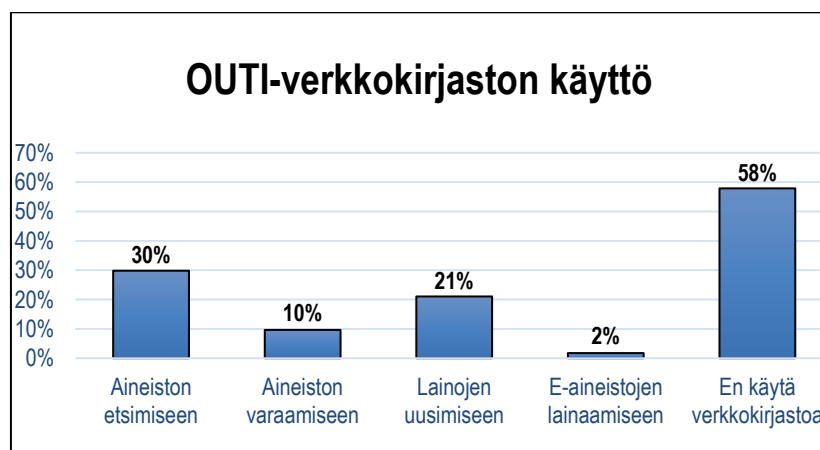
Kuopiolaisilta nuorilta kysyttiin myös, mitä he yleensä lainaavat kirjastosta ja vastaukset olivat samantyyppisiä kuin Tyrnävän nuorilla (ks. kuva 4). Kuopion nuorista 89 % lainaa kirjoja (vastauksia ei ollut eritelty kauno- ja tietokirjoihin). Seuraavaksi eniten (33 %) lainataan dvd-elokuvia ja sarjakuvia (22 %). Lehtiä lainattiin neljänneksi eniten (19 %). Vain 3 % ilmoitti, ettei lainaa kirjastosta mitään. Huomiota kiinnitti se, etteivät Kuopion nuoretkaan juuri lainanneet e-kirjoja. (Keränen 2014, 31–32, viitattu 8.12.2018.) Toisaalta Kuopion kysely tehtiin vuonna 2014, jolloin e-aineistoja on todennäköisesti ollut vähemmän tarjolla, eikä niitä edelleenkään ole paljon ainakaan OUTI-kirjastoissa. Yhteenvetona voi sanoa, että lainaustulokset poikkeavat jonkin verran toisistaan ja eniten sarjakuvien ja elokuvien osalta.



Kuva 4 Keränen 2014, 32, viitattu 8.12.2018.

6.2.4 K5 Mihin käytät OUTI-verkkokirjastoa? (monivalinta)

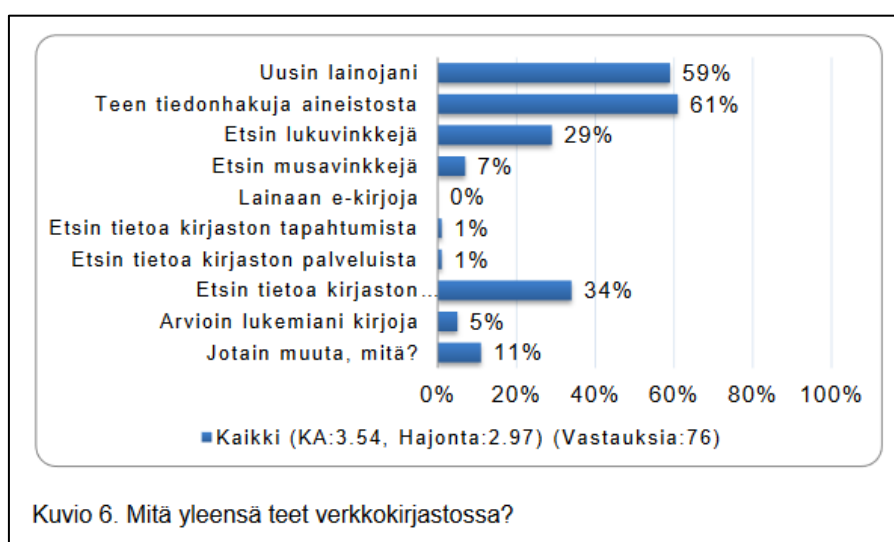
Tyrnävän 7.-luokkalaisista 58 % ei käytä OUTI-verkkokirjastoa ollenkaan. 30 % ilmoitti käyttävänsä verkkokirjastoa aineiston etsimiseen, 21 % lainojen uusimiseen ja 10 % aineiston varaamiseen. Vain 2 % ilmoitti lainaavansa e-aineistoja. (Ks. kuvio 4.) Vastaukset ovat hieman ristiriidassa *mitä kirjaston palveluja käytät* -kysymyksen kanssa, jossa vain 11 % kertoi käyttävänsä verkkokirjastoa (ks. kuvio 2). Syynä tähän voi olla esimerkiksi kysymyksen asettelu, vastaajien huolimattomuus tai se, että vain reilu kymmenes vastaajista käyttää usein tai säännöllisesti verkkokirjastoa. Ehkä loput verkkokirjaston käyttäjistä käyttävät sitä niin harvoin, etteivät katsoneet tarpeelliseksi mainita sitä edellisessä kysymyksessä.



Kuvio 4: Verkkokirjaston käyttö prosentteina, n=114

Oli verkkokirjaston käyttäjien todellinen määrä kumpi tahansa, se ei poista huolta verkkokirjaston käytön vähäisyydestä. Syytä ei-käytölle emme tiedä, koska kyselyssä ei pyydetty tarkentamaan sitä. Mahdollisia syitä voisi olla esimerkiksi kiinnostuksen puute, tietämättömyys verkkokirjaston mahdollisuuksista tai se ettei osata käyttää palvelua. E-aineistojen lainaamisen vähyyks voisi puolestaan johtua siitä, ettei tiedetä niiden olemassaolosta tai tarjonta ei ole sopiva. Voisi kuitenkin kuvitella, että osalle nykyajan lapsista ja nuorista e-kirjojen lukeminen ja äänikirjojen kuunteleminen älylaitteilla olisi luontevampaa kuin painettujen teosten selaaminen tai CD-levyjen käsittely.

Kuopion nuorilta Kuopion kirjaston verkkokirjaston käytöstä kysyttiin hieman laajemmin (ks. kuva 5), mutta heilläkin lainojen uusiminen (59 %) ja tiedonhakeminen aineistoista (61 %) olivat eniten käytetyt tavat. Muita merkittäviä yhtäläisyyksiä vastauksissa olivat e-aineistojen lainaamisen vähyyks (0 %) ja verkkokirjaston käytön vähyyks, sillä vain 29 % (n=248) vastasi käyttävänsä sitä. (Keränen 2014, 35, viitattu 8.12.2018.) Vaikka kuopiolaisilla on isommat prosenttiluvut mm. lainojen uusimisessa ja tiedonhaussa, niin kannattaa muistaa, että tähän kysymykseen vastasivat vain ne nuoret, jotka käyttävät verkkokirjastoa. Tyrnäväläisten verkkokirjasto-kysymykseen vastasivat kaikki, myös nekin, jotka eivät käytä verkkokirjastoa.



Kuva 5 Keränen 2014, 35, viitattu 8.12.2018.

6.2.5 K8 Mitä toivoisit kirjastolta?

Tyrnävän 7.-luokkalaisten toiveista (ks. liite 2) käy ilmi, että lisää kirjoja pitäisi olla. He toivovat suurempaa valikoimaa, enemmän uutuuskirjoja, lisää erilaisia kirjoja sekä suuria määriä suosittuja kirjoja. Genreistä toivottiin lisää jännitys-, kauhu-, historia-, urheilu- sekä metsästys- ja eräkirjoja.

Tiettyjä sarjoja toivottiin lisää kuten *Neropatin päiväkirjoja*, *Katja*-sarjaa ja *The Baby Sitters Club* -sarjaa. Myös vanhempia nuortenkirjoja kuten *liris-rukkaa* toivottiin. Yksi vastaajista toivoi lisää englanninkielisiä kirjoja. Kirjavinkkejä ja -esittelyjä toivottiin myös.

Kirjatoiveista huomaa, ettei OUTI-verkkokirjaston käyttö ole nuorille kovin tuttua. Tynävän kirjasto on pieni, joten tilan puutteen vuoksi edes uusimpia kirjoja ei voi olla useita kappaleita. Sitä varten on kuitenkin olemassa verkkokirjasto, jonka kautta pystyy varaamaan kirjan mistä tahansa muusta OUTI-kirjastosta. Verkkokirjaston kautta uusia ja suosittuja kirjoja saisi helposti ja nopeastikin luettavaksi.

Nuoret toivoivat myös lisää pelejä ja tietokoneita. Kirjaston lehtisalissa oli vielä keväällä muutamia pöytäkoneita, mutta osa niistä siirrettiin muualle kirjastoon ja loput poistettiin kokonaan käytöstä. He toivoivat lisäksi pelikoneita, esimerkiksi PS4:sta, ja enemmän konsolipelejä. Myös perinteistä biljardipöytää toivottiin ja omaa aluetta nuorille. Alueen pitäisi olla viihtyisä ja rauhallinen läksyjen tekoa ja lukemista varten sekä sellainen, jossa voisi vain oleskella sohvilla.

7.-luokkalaisten toiveet olivat melko tavanomaisia nuorille, sellaisia mitä olimme osanneet odottaa. Ehkä hieman yllätyksenä tuli kuitenkin se, että vaikka kirjoja ja pelejä toivottiin paljon, niin musiikkia ja elokuvia ei toivottu ollenkaan. Pohdimme, että tähän saattavat vaikuttaa YouTuben, Spofifyn ja Netflixin kaltaiset palvelut, jotka tarjoavat monipuolisesti musiikkia, tv-sarjoja, elokuvia ja videoita. Kirjastolla olisi kyllä musiikkiin liittyvää tarjontaa mm. Rockwayn ja Naxos Music Libraryn muodossa, mutta nuoret eivät välttämättä tiedä niistä mitään (OUTI-kirjastot 2018, viitattu 8.12.2018).

Kuopiolaisista nuorista 96 vastasi kysymykseen, mitä he toivoisivat kirjastolta. 48 kpl toiveista koski kirjaston aineistoja, esim. uutuuskirjojen lisähankintoja, ja teknologiaa, esim. tietokoneita ja pelikonsoleita. 27 kpl toiveista koski kirjaston tiloja, 10 kpl oli henkilökuntaan liittyviä ja muutamat toiveet liittyivät aukioloaikoihin ja kirjastonkäynteihin koulun kanssa. (Keränen 2014, 43, viitattu 8.12.2018.) Emme erittele tässä tarkemmin heidän toiveitaan, koska Keräsen opinnäytetyössäkään ei niitä ollut eritelty. Tarkemmat vastaukset voi nähdä Keräsen opinnäytetyön liitteestä 9.

6.2.6 K10 Millaiset tapahtumat kiinnostaisivat sinua?

7.-luokkalaiset toivoivat paljon kirjoihin liittyviä tapahtumia. Kirjavinkkauksia ja -esittelyjä toivottiin sekä kirjailijavierailuja ja teemaviikkoja, esimerkkinä lokakuussa kirjastossa ollut *Harry Potter* -teema. Urheilutapahtumia toivottiin paljon samoin yökirjastoa. Nuoret halusivat myös erilaisia kilpailuja, elokuvailtoja, musiikki- ja taidetapahtumia sekä pelitapahtumia. Lisäksi toivottiin näyttelyitä, coneja, eläinaiheisia tapahtumia, metsästyskursseja, jouluseikkailua, Myllykirjaston esittelyä ja naisteniltaa. Yksi vastaajista toivoi vauhdikkaita tapahtumia ja yhdelle riittäisi se, että saisi olla kavereiden kanssa. (Ks. liite 3.)

Kuopiolaisilta kysyttiin, haluaisivatko he enemmän nuorille suunnattuja tapahtumia kirjastoon ja niille, jotka vastasivat myöntävästi, esitettiin jatkokysymys, millaisia tapahtumia he toivoisivat kirjastoon. Vain 18 % kaikista vastaajista (n=248) toivoi lisää tapahtumia. Osa heistä toivoi kirjaesittelyjä, pelivinkkauksia ja muuta aineiston tai kirjaston esittelyyn liittyvää toimintaa. Osa toivoi kirjailijavierailuita, urheilijoiden tai julkkisten tapaamisia. Musiikkiin liittyi vain pari toivetta. Toiminnallisia tapahtumia toivottiin eniten, mm. peli- ja elokuvailtoja. Käsityö- ja taidetapahtumaa toivottiin myös samoin opiskelupiiriä ja nuorten lukupiiriä. (Keränen 2014, 38, viitattu 8.12.2018.) Tarkemmin eriteltyt vastaukset voi tarkistaa Keräsen opinnäytetyön liitteestä 7. Sekä kuopiolaisten että tyrnäväläisten nuorten toiveet olivat kuitenkin hyvin samankaltaisia.

6.3 Yhteenveto

Vaikka Tyrnävän 7.-luokkalaisille ja Kuopion nuorille teetetyissä kyselyissä oli paljon samankaltaisuuksia, oli niissä myös paljon eroja esimerkiksi kysymysten asettelujen ja vastausvaihtoehtojen osalta. Myös kohderyhmä oli osittain erilainen ja vastaajien määrä Kuopion kysymyksissä vaihteli, sillä kaikki 248 vastaajasta eivät vastanneet kaikkiin kysymyksiin. Tyrnävän kysymyksiin (avoimia kysymyksiä lukuun ottamatta) vastasivat kaikki, myös kirjaston ei-käyttäjät. Tuloksia pystyy siis josain määrin vertailemaan toisiinsa, mutta pitää muistaa, etteivät ne ole suoraan verrannollisia toisiinsa.

Tulosten perusteella kuopiolaiset nuoret käyvät useammin kirjastossa kuin Tyrnävän 7.-luokkalaiset. Siitä huolimatta kuopiolaisia kirjaston ei-käyttäjiä oli 9 prosenttiyksikköä enemmän kuin Tyrnä-

vän ei-käyttäjiä. Suurin syy kirjaston ei-käytölle oli lukemattomuus. Sekä tyrnäväläiset että kuopiolaiset nuoret käyttävät kirjastoa ylivoimaisesti eniten perinteisellä tavalla eli he lainaavat aineistoja. Sekä Kuopiossa että Tyrnävällä lainataan eniten kirjoja. Tyrnävällä lainataan vähiten e-kirjoja. Kuopiossa lainataan vähiten liikuntavälineitä, cd-romppuja, e-kirjoja ja musiikki-dvd:itä. Vain 5 % tyrnäväläisistä ja 3 % kuopiolaista ilmoitti, ettei lainaa mitään kirjastosta.

Verkkokirjastojen käytössä huomiota herätti käytön vähäisyys kummassakin kyselyssä, sillä Tyrnävällä 58 % ja Kuopiossa 71 % vastaajista ilmoitti, ettei käytä verkkokirjastoa. Ne, jotka verkkokirjastoa käyttävät, käyttävät sitä eniten lainojensa uusimiseen tai aineistojen hakuun. Vähiten verkkokirjastoa käytettiin e-aineistojen lainaamiseen. Nuorten toiveet kirjastolle olivat sekä Tyrnävällä että Kuopiossa samankaltaisia. Lisää kirjoja, tietokoneita, pelikoneita ja pelejä toivottiin. Tapahtumista toivottiin mm. kirjavinkkauksia ja kirjoihin liittyviä tapahtumia sekä peli- ja urheilutapahtumia.

Kyselyn tuloksia kootessamme, huomasimme, miten tärkeää on miettiä kysymykset todella tarkkaan. Kysymysten tulee olla sellaisia, ettei ole väärinymmärryksen vaaraa, jotta saadaan vastaukset juuri haluttuihin asioihin. Vastausvaihtoehdoissa kannattaa myös olla tarkennus ei-käytölle, koska sen avulla on esimerkiksi helpompi jatkossa kehittää kysymykseen liittyvää palvelua. Kyselyä tehdessämme meillä ei alun perin ollut tarkoitus verrata saatuja tuloksia toiseen kyselyyn. Jos se olisi ollut tavoitteena, meidän olisi pitänyt ottaa heti aluksi selvää, mihin me sitä vertaamme ja muotoilla kysymykset sen mukaan, koska se olisi helpottanut vertaamista.

7 KIRJASTONKÄYTÖN OPASTUS TYRNÄVÄN 7.-LUOKKALAISILLE

Kirjastonkäytön opastuksen suunnittelimme Tyrnävän kirjaston pyynnöstä. Kirjastolla oli tarve mallille, jota voisi käyttää 7.-luokkalaisten kirjastovierailuilla. Opastuksen tulisi olla mielenkiintoinen ja kirjastonkäyttöön innostava. Suunnittelutyön aloitimme hankkimalla tietoa siitä, miten kirjastonkäytön opastuksen voisi toteuttaa ja millaista sisältöä siinä voisi olla. Etsimme tietoa internetistä ja Theseus.fi:stä aiheesta tehtyjä opinnäytetöitä. Tutustuimme muualla toteutettuihin osallistaviin kirjastonkäytön opastuksiin. Etsimme myös nuoriin ja kirjastotyöhön liittyvää kirjallisuutta OUTI-kirjastoista ja Oulun ammattikorkeakoulun kirjastosta.

Suunnittelussa meidän täytyi ottaa huomioon, että opastukseen tuleville ryhmille ei ole aiemmin ollut kirjastonkäytön opastusta. Kohderyhmään kuuluu nuoria, jotka käyvät aktiivisesti kirjastossa mutta myös ei-käyttäjiä (ks. 6.2.1). Siksi opastuksen olisi lähdettävä ihan kirjastonkäytön perusteista. Opastukseen kokonaisuudessaan saisi kulua aikaa noin 30-45 minuuttia. Siinä ajassa ei kovin paljon ehtisi. Päädyimme kirjaston henkilökunnan kanssa ratkaisuun esitellä lyhyesti kirjaston tiloja lähinnä kokoemien sijainnin kannalta, puretua tarkemmin tärkeimpiin asioihin OUTI-verkkokirjaston käytössä, koska niin harva käytti sitä (ks. 6.2.4), ja teettää nuorilla aineistonhakutehtäviä.

7.1 Kirjastoon tutustuminen ja OUTI-verkkokirjaston käytönopastus

Ensimmäiseksi olisi kirjaston esittely ja kokoelmiin perehdyttäminen eli nopea katsaus luokitukseen ja eri aihealueiden hyllypaikkoihin. Mahdollisesti esittelisimme samalla nuoria kiinnostavaa kirjallisuutta, jotka sijaitsevat muualla kuin heille tutuimmissa kaunokirjallisuushyllyissä. Aikaa kirjastokierrokseen saisi mennä korkeintaan 10 minuuttia. OUTI-verkkokirjastoon tutustumisen päätimme tehdä PowerPoint-esityksen (ks. liite 4) avulla. Esitys saisi kestää maksimissaan 15 minuuttia, jotta aineistonhakutehtäviin jäisi tarpeeksi aikaa. Päädyimme ottamaan omilla älypuhelimillamme kuva-kaappauksia OUTI-verkkokirjastosta. Kuvien avulla voisimme havainnollistaa verkkokirjaston käyttöä.

7.2 Toiminnallinen osuus: tarina

Haastavinta oli keksiä, miten tehdä aineistonhausta kirjastossa nuoria kiinnostava. Limingassa oli kehitelty murhamysteeri (Kuukasjärvi 2017) nuorten ratkaistavaksi ja Oulussa oli tehty pakohuone-peli (Kukkonen & Vöntönen 2017), molemmat kirjastoalan opiskelijoiden toimesta (viitattu 10.10.2018). Emme halunneet kopioida kumpaakaan ideaa, vaan keksiä jotain muuta. Mietimme kuitenkin, että jonkinlainen mysteeri tai kummitusjuttu voisi olla nuoria kiinnostava. Kirjasto ehdotti, että voisimme käyttää paikallista teemaa. Pyörittelimme ajatusta pitkään ja keksimme, että aineistonhaun yhteydessä nuoret löytäisivät lyhyen tekstin hakemansa kirjan välistä. Tekstejä olisi neljä tai viisi ja ne muodostaisivat eheän kokonaisuuden.

Tarinasta muotoutui täysin kuvitteellisen lehden uutissarja (ks.liite 6), koska se tuntui luontevimmalta tavalta kirjoittaa ja sopi hyvin tarkoituksiimme. Tapahtumapaikkana uutisissa oli tietysti Myllykirjasto, mutta myös Tyrnävän Kotiseututalo mainittiin. Uutisten ajankohta valikoitui Tyrnävän Myllykirjaston avaamisen tienoille vuoteen 1994 ja uutisissa mainitut päiväykset päätettiin internetistä löytyvän kuukalenterin avulla, jotta ne ajoittuisivat täydenkuun aikoihin. Kirjoitimme viisi uutista, joista ensimmäinen päättyi PowerPoint-esitykseen johdattelemaan aineistonhakutehtävään. Uutisissa käytetyt kuvat etsittiin internetistä ja valittiin sen mukaan, että niitä on kenen tahansa lupa käyttää ja muokata.

7.3 Toiminnallinen osuus: hakukohteiden valinta

Aineistonhaun kohteiden valinta oli yllättävän työlästä. Kehitimme systeemin, jossa jokainen tehtävässä käytettävä hyllynväli sai oman kirjaimensa. Tiesimme, että 7.-luokkalaisia on yhdessä luokassa noin 20 ja jos tehtävät teetetään noin 3 hengen ryhmissä, ryhmiä muodostuisi enintään 8. Teimme taulukon, jossa kaikille 8 ryhmälle oli oma sarake. Jokaiselle ryhmälle jaettiin kaksi hakutehtävää aikuisten osastolta, yksi musiikkihuoneesta ja yksi nuorten osastolta. Pyrimme siihen, että yhden tehtävän aikana kaksi ryhmää olisi nuorten osastolla, kaksi musiikkihuoneessa ja neljä aikuisten osastolla. Ruuhkan välttämiseksi samaan hyllynväliin ei sijoitettu kahta peräkkäistä tehtävää. Musiikkihuoneessa pyrimme laittamaan hakutehtäviä eri puolelle huonetta.

Määriteltyämme haettavien teosten sijainnin kävimme paikan päällä valitsemassa teokset ja valokuvasimme ne. Muutama ylimääräinen valittiin mukaan, mikä osoittautui tarpeelliseksi. Myöhemmin testasimme, miten kyseiset teokset löytyvät OUTI-verkkokirjastosta. Valitsimme kirjoja, joilla oli selkeä tekijä, jotta ne olisi helppo löytää tietokannasta. Ongelmia aiheutti se, että esimerkiksi kaikkien fantasiahyllissä sijaitsevien kirjojen tiedoissa ei verkkokirjastossa hyllypaikan kohdalla mainittu fantasiaa. Myöskään kaikkien musiikkiosaston kirjojen tiedoissa ei lukuun mainintaa musiikkiosastosta. Päädyimme ottamaan mukaan vain sellaiset teokset, joiden hyllypaikka Tyrnävän kirjastossa vastasi verkkokirjastossa ilmoitettua hyllypaikkaa. (Ks. liite 5.)

7.4 Viimeistelytyö

Tavoitteena oli, että kaikki materiaalit olisivat valmiina viikkoa ennen opastuksia. Saimme PowerPointin ja lehtiutiset mielestämme valmiiksi hyvissä ajoin. Tiedonhakutehtävät aloitimme vasta muutamaa päivää ennen opastusta, koska emme ymmärtäneet, miten iso työ se olisi. Toisaalta mikäli haettavat kirjat olisi päätetty liian aikaisin, joku olisi voinut ehtiä lainata ne. Siinä tapauksessa olisimme joutuneet miettimään kohteita uudestaan.

Kolme päivää ennen opastuksen testaamista esittelimme suunnitelmamme kirjastolla. Meitä pyydettiin tarkentamaan PowerPoint-esitykseen, miltä näyttää, kun kirja on varattu ja laina uusittu. Muokkasimme esitystä toiveiden mukaan. Lisäsimme myös kohdan haun rajaamisesta, koska hakujen rajaaminen Tyrnävän kirjastoon olisi tärkeässä roolissa nuorille teetettävässä aineistonhaku-tehtävässä. Lopullinen PowerPoint saatiin valmiiksi edellisiltana ennen opastusta.

Kirjastolta saimme myös idean, että aineistonhakutehtävät voisi piilottaa lehtiutisiin, jotta nuoret varmasti tulisivat lukeneeksi tekstit. Kirjastovierailuja edellisenä iltana kävimme keräämässä aineistonhakutehtävään valitsemamme teokset hyllyistä. Sen jälkeen kirjoittelimme hakutiedot uutisiin kursivoiden ne selkeyttämisen vuoksi.

7.5 Kirjastonkäytön opastuksen testaus

Kirjastonkäytön opastusta testattiin 5.11.2018 kahdelle 7.-luokalle Tyrnävän Myllykirjastossa. Saa-vuimme kirjastolle kolme tuntia ennen opastuksen alkua, jotta ehtisimme tehdä viime hetken valmistelut ja testata Kivipirtin projektoria, jolla PowerPoint-esitys piti näyttää. Tulostimme lehtiutiset,

laitoimme ne hakutehtävissä käytettävien kirjojen väliin ja järjestelimme valitsemamme kirjat oikeille paikoille. Olimme valmiina, kun ensimmäinen ryhmä saapui paikalle vähän klo 12 jälkeen ja toinen ryhmä klo 13.45.

7.5.1 Kirjastokierros

Vastaanotimme ryhmät kirjaston aulassa ja toivotimme heidät tervetulleiksi Myllykirjastoon. Näytimme lattiaan muuratun myllynkiven. Myllyteema nostettiin esille tietoisesti, koska siihen perustuu tarina, jonka kirjoitimme aineistonhakutehtävää varten. Opastuskierroksen aloitimme aikuisten osastolta, jossa ensin kerroimme kaunokirjojen ja tietokirjojen sijainnin. Erikseen mainitsimme fantasia- ja jännityskirjat, joille on ikiomat paikkansa kaunokirjapuolella. Muistutimme, että kirjaston kokoelmat jakautuvat eri luokkiin aihepiireittäin. Neuvoimme, että hyllyjen päädyissä olevista opasteista näkee kyseisessä hyllyssä sijaitsevat luokat numeroineen. Näiden numeroiden avulla kirjat on helppo löytää omilta paikoiltaan hyllyistä.

Kierroksen aikana nostettiin esiin joitakin kirjoja, joiden ajattelimme voivan kiinnostaa nuoria. Tällaisia ovat esimerkiksi eräkirjat, eri alojen tietokirjat ja urheilijoiden yms. elämäkerrat. Nämä kaikki sijaitsevat paikoissa, joissa edes kirjastoa vapaa-ajallaan käyttävät nuoret eivät yleensä oleskele. Kävimme musiikkihuoneessa, jossa näytimme nuottien ja artistien elämäkertojen sijainnin. Lasten puolen ohitimme pikaisesti, mutta pysähdyimme nuorten osastolla. Kerroimme, että lasten- ja nuorten tietokirjat on luokiteltu samalla periaatteella kuin aikuisten puolella. Kerroimme myös, missä sijaitsevat kaunokirjat ja erityisesti fantasiakirjat, koska niistä oli pari hakutehtävää. Sarjakuvat, vieraskieliset kirjat ja äänikirjat tulivat myös mainituksi. Lehtisali tuli esitellyksi ohi kulkiessamme.

7.5.2 OUTI-verkkokirjaston esittely mobiililaitteella

Kirjastokierroksen jälkeen nuoret ohjattiin Kivipirtin kokoustilaan, jossa aloitimme OUTI-verkkokirjaston opastuksella. Harjoittelimme mobiiliverkkokirjaston käyttöä PowerPoint-esityksen ja oppilaiden omien älypuhelimien avulla. PowerPointiin olimme ottaneet kuvakaappauksia omilla puhelimillamme verkkokirjaston käytön eri vaiheista. OUTI-verkkokirjaston etusivu katsottiin nopeasti läpi. Kerroimme, mistä kohtaa sieltä löytyy lisää tietoa esimerkiksi kirjastoista ja e-aineistoista. Sen jälkeen opastimme, miten perushaku toimii. Esimerkkinä käytimme *Neropatin päiväkirjaa*. Näytimme,

miten haun rajaaminen onnistuu ja mitä rajausmahdollisuuksia on olemassa. Valitsimme rajausesi-merkiksi listasta Tyrnävän kirjaston, jolloin näkee Tyrnävän kirjastoissa olevan aineiston. Korostimme hyllypaikka-merkinnän tärkeyttä, koska se kertoo kyseisen kirjan sijainnin. Kerroimme myös, miltä hyllypaikka-merkintä näyttäisi, jos kirjan paikka olisi aikuisten osastolla tai fantasiahyllyssä.

Verkkokirjastoon kirjautumisen näytimme myös ja esittelimme, mitä asioita Omista tiedoista löytyy. Tätä oppilaat eivät kokeilleet itse, koska se ei ollut välttämätöntä tehtävän kannalta, eikä kaikilla ollut verkkokirjastotunnuksia. Kerroimme, että Omien tietojen kautta pääsee esimerkiksi varaan aineistoa tai uusimaan lainojaan. Varaamisesta oli muutama esimerkkikuva. Kerroimme, että aineiston varaaminen on ilmaista ja noutopaikaksi voi valita minkä tahansa OUTI-kirjaston toimipaikan. Onnistuneen varaamisen jälkeen voi nähdä, monentenako on varausjonossa. Lainan uusimisesta oli myös opastuskuvat, joista selvisi, miten uusiminen tapahtuu. Samalla kerroimme, milloin uusiminen on mahdollista ja mistä uuden eräpäivän näkee. Esittelimme siis verkkokirjaston tärkeimmät toiminnot. Nuoret olivat innolla mukana opetellen verkossa asiointia omilla laitteillaan.

7.5.3 Aineistonhakutehtävät

Ennen aineistonhakutehtäviä pyysimme nuoria jakautumaan 2-3 hengen ryhmiin niin, että jokaisessa ryhmässä olisi vähintään yksi älypuhelin. Molemmilla kerroilla muodostui seitsemän ryhmää. Kerroimme lyhyesti, mistä tehtävässä oli kyse, millä osastoilla hakutehtäviä olisi sekä mistä he löytäisivät seuraavan tehtävän. Pohjustimme tehtävää näyttämällä ensimmäisen lehtiutisen valkokankaalla ja lukemalla sen ääneen. Varmistettuamme, että ohjeet oli ymmärretty, annoimme kullekin ryhmälle paperilaput, joista näkyi ensimmäinen hakutehtävä.

Olimme korostaneet, että kyseessä ei ollut kilpailu vaan oppimistilanne, mutta pientä kilpailuhenkeä oli havaittavissa. Oppilaat jakautuivat nopeasti eri osastoille ja löysivät yllättävän hyvin etsimänsä kirjat. Olimme paikalla ja autoimme tarpeen mukaan. Nuortenosastolla päänvaivaa tuotti se, että nuortenkirjat ja nuortenaikuisten kirjat olivat eri hyllyissä. Kaikki eivät myöskään hoksanneet, että heidän etsimänsä kirja oli fantasiakirja, joten heidät piti ohjata oikealle hyllylle.

Ryhmät etenivät omaan tahtiinsa. Viimeisessä uutistekstissä nuoria onniteltiin tehtävän suorittamisesta ja pyydettiin menemään lehtisaliin. Annoimme heille palautelapun, jonka he saivat täyttää

ryhmissä. Kysyimme lapulla, oliko opastuksesta heille hyötyä, oppivatko he mitään, löytyivätkö kirjat hyvin ja mitkä fiilikset heille jäivät. Nuorten antama palaute oli positiivista. He pitivät vierailua hyödyllisenä ja mukavana sekä kokivat oppineensa uutta. Palautteen antamisen jälkeen kiitimme heitä osallistumisesta. Aineistonhakutehtäviin meni hitaimmalta ryhmältä aikaa noin 25 minuuttia.

7.6 Pohdintaa kirjastonkäytön opastuksen onnistumisesta

Ensimmäisen kirjastokierroksen jälkeen huomasimme, että on parempi jättää kokoelmien esittely vähemmälle ja puhua sen sijaan luokituksesta ja hyllypaikoista enemmän. Kaikkea ei voi tehdä yhdellä kertaa, kun aika ja nuorten keskittymiskyky on rajallinen. Hyllyluokkanumeroa ei taida löytyä kaikkien kaunokirjahyllyjen päädyistä. Olisi pitänyt painottaa, että se on aina 84.2.

OUTI-verkkokirjaston esittely meni hyvin. Nuoret saivat testata verkkokirjaston käyttöä älypuhelimillaan, mikä selvästi aktivoi heitä ja opastuksen edetessä he pysyivät hyvin mukana. Nuoret myös oppivat asiat todella helposti. Ehkä vastaavaa voisi kokeilla nuoremmille koululaisille supistettuna versiona keskittyen lasten- ja nuorten osastolle. Silloin heillä yläkouluikäisinä olisi perusasiat hallinnassa ja opastukseen voisi ottaa mukaan tiedonhakua, joka sisältyykin monessa kirjastossa 7.-luokkalaisten kirjastovierailuun.

Suurin osa nuorista oli innoissaan aineistonhakutehtävästä. Mielenkiintoa varmasti lisäsi älypuhelimien käyttö apuvälineenä. He myös löysivät kirjat aika hyvin. Olimme toki paikalla valmiina neuvomaan. Tarkoitushan oli, että he oikeasti oppisivat käyttämään OUTI-verkkokirjastoa ja löytämään aineistoa eri luokista. Useamman kerran neuvottuamme jotakin ryhmää heille vaikeassa tehtävässä, näimme nuorten kokevan ahaa-elämyksen, näinhän se löytyy. Ryhmiä oli yhteensä 14, joista ainoastaan yksi ei suorittanut tehtävää loppuun saakka. Tällä ryhmällä ei ollut edes halua yrittää. Sievästi painostamalla ja auttamalla he löysivät kolme neljästä kirjasta.

Oli hyvä idea piilottaa kirjojen tiedot teksteihin, koska silloin ainakin yhden ryhmän jäsenistä olisi pakko lukea tekstit. Aineistonhakutiedot eli kirjan tai tekijän nimi oli kursivoitu, jotta ne löytyisivät, mutta eivät liian helposti. Emme tiedä kuinka moni nuorista oikeasti luki löytämänsä tekstit ja mitä mieltä he olivat niistä. Siitä olisi voinut pyytää palautetta. Palautelapussa olisi voinut olla kysymyksiä myös tekstien sisällöstä ja oppilaille olisi voinut mainita siitä etukäteen. Se olisi motivoinut myös tekstin lukemiseen eikä vain aineistonhakutehtävän suorittamiseen.

Kaikkiaan opastukseen meni aikaa noin 45 minuuttia. Olisi hyvä, jos sitä olisi hieman enemmän, mutta tarvittaessa ehtii vähän nopeamminkin. Meitä oli kuitenkin kaksi henkilöä opastamassa ja auttamassa heitä. Jos opastuksen vetää yksi henkilö, voi olla, että aikaa tarvitaan enemmän. Aika ryhmien välillä olisi voinut olla hieman pidempi, koska ehdimme juuri ja juuri järjestellä toisen opastuksen valmiiksi, mutta emme ehtineet itse tauolle.

Ensimmäisen ryhmän aikana kirjasto juuri aukesi, eikä muita asiakkaita vielä ollut kovin paljon. Toisen ryhmän tullessa koululaisia ja muitakin kävijöitä oli runsaasti, joten se loi hieman kaaosta tilanteeseen. Opastukset olisi parempi pitää ajankohtina, jolloin kirjasto ei vielä ole auki. Se ei kuitenkaan aina ole mahdollista, koska osalla koululaisista äidinkielen tunnit ovat iltapäivisin.

Kysyessämme ryhmien opettajalta kehittämisehdotuksia, hän otti esille juuri kirjastokierroksen vetämisen kahtena ryhmänä, että kaikki varmasti pysyvät mukana. Jos aikaa on tarpeeksi, tämä kannattaa ehdottomasti huomioida. Jos opastukseen on mahdollista saada kaksi vetäjää, tutustumiskierrokset voisi vetää yhtä aikaa siten, että lähdetään liikkeelle eri puolilta kirjastoa. Opettaja ehdotti myös, että samalla voisi vinkata kiinnostavaa luettavaa siten, että aineistonhakukirjat olisivat mielenkiintoa herättäviä.

Alun perin meillä olikin ajatus, että otamme tehtävään kirjoja, jotka kiinnostaisivat nuoria, mutta se ei täysin toteutunut. Tyrnävän kirjastolla on kuitenkin niin pienet tilat, että tehtäviä piti jakaa eri puolille ruuhkan välttämiseksi. Meitä rajoitti tietty hyllynväli, josta kirja oli valittava. Kuitenkin mukana oli mm. mopon korjauskirja, sarjakuvaopas, eläintenhoito-opas jne. Olemassa olevien raamien sisältä valitsimme mielestämme hyviä vaihtoehtoja. Emme kuitenkaan huomanneet, että kukaan olisi pysähtynyt katsomaan kirjaa tarkemmin. Oppilailla oli niin kiire saattaa tehtävä loppuun. Yhdelle lyhyelle kirjastokäynnille on mahdotonta saada kovin monenlaista sisältöä. Kirjavinkkaukset on parempi pitää omana tapahtumanaan.

Suunnittelemamme malli toimi yllättävän hyvin. Meille jäi tunne, että opastus on oikeasti tarpeellista ja kehittämämme malli on käyttökelpoinen tutustutettaessa oppilaita kirjastoon ja perehdytettäessä heitä kirjastonkäyttöön. Aikaa opastuksen suunnitteluun kului useita kymmeniä tunteja. Jatkossa samaa mallia käyttäen opastuksen voi saada kasaan muutamassa tunnissa. Tekemämme työ on varmasti hyödyksi kirjastolle jatkossakin.

8 POHDINTAA JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Opinnäytetyömme viitekehysessä käsittelemme lukutaitoa, sen hyötyvaikutuksia ja lukemisen edistämistyötä. Asiasta löytyy niin paljon tutkimuksia ja tietoa, että oli ongelmallista poimia joukosta olennainen ja meidän tarpeitamme vastaava informaatio. Siihen tarvitsimme hyvää monilukutaitoa, jota olemme kehittäneet koko elämämme ajan harrastamalla lukemista.

Lukutaitoa on pitkään pidetty itsestään selvyytenä. Kuitenkin lukutaidon tärkeydestä ja lasten ja nuorten heikkenevästä lukutaidosta on uutisoitu paljon. Myöskään lukutaidon edistäminen ei ole asiana uusi, mutta se on yhä ajankohtainen. Vaikka nämä asiat ovat olleet esillä jo vuosia, kovin moni ei ole sisäistänyt asian merkittävyyttä ja sen yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Myös meille aukeni opinnäytetyötä tehdessämme uusi maailma. Lukemisen edistäminen pitäisikin aloittaa aikuisista. Vanhempia, opettajia ja päättäjiä pitäisi saada valjastettua lukutaidon hyväksi tehtävään työhön mukaan. Kun päästään puhumaan vanhempien ja kasvattajien kanssa, tehdään työtä lukumyönteisen ilmapiirin hyväksi. Se on oiva perusta ryhtyä innostamaan lapsia ja nuoria kirjojen pariin.

Kirjaston merkitystä lukemisen ja lukutaidon edistäjänä - ja sitä kautta hyvinvoinnin edistäjänä - pitäisi markkinoida enemmän. Yhteiskuntamme päättäjät eivät vielä täysin tiedosta, että kirjasto on valmis kanava tehdä tasa-arvoisuutta lisäävää ja syrjäytymistä ehkäisevää työtä yhdessä muiden toimijoiden kanssa. Pienillä lisäresursseilla kirjastot voisivat tehdä paljon enemmän. Kirjastoista löytyy verkostojen lisäksi tärkeää ammattitaitoa. Lukutaidon edistäminen on niin merkittävä asia koulumenestyksen ja työllistymisen sekä hyvinvoinnin ja yhteiskunnan kannalta, että siihen olisi syytä panostaa. Suuntaamalla resursseja kirjastoille, saadaan säästöjä muilta osa-alueilta. Valitettavasti monet kirjastot ovat vaikeuksissa pienenevien määrärahojen ja henkilökunnan vähyyden vuoksi, eivätkä välttämättä pysty hoitamaan edes perustehtäviään tarpeeksi hyvin.

Aluehallintoviraston tekemässä vuoden 2017 kirjastopalvelujen arvioinnissa ehdotetaan, että seuraavan hallitusohjelman kärkihankkeeksi nostetaan valtakunnallinen lastenkirjastotyön, lukutaidon ja lukemisen edistämishjelma. Silloin kaikkien kuntien olisi otettava asia vakavasti. Se myös takaisi sen, että rahoitusta asioiden kuntoon saattamiseen olisi paremmin saatavilla. Lukemisen ja

lukutaidon ottaminen hyvinvointikertomuksen indikaattoreiksi auttaisi saamaan lukutaidon edistämisen merkityksen paremmin kunnan päättäjien tietoisuuteen ja se taas vaikuttaisi päättäjien haluun panostaa kirjaston tekemään lukemisen edistämistyöhön.

Yleensä painotetaan sitä, että lukemiskulttuuri ja hyvä lukutaito on lähtöisin kodeista, siitä miten paljon lapsille luetaan ääneen ja harrastetaanko kotona kirjallisuutta. Ei pidä kuitenkaan unohtaa, että kipinä lukemiseen voi syttyä kouluiällä tai myöhemminkin. Monissa paikoissa tehdään hedelmällistä kirjaston ja koulun yhteistyötä. Juuri niiden lasten vuoksi, jotka eivät ole vapaa-ajallaan tottuneet lukemaan ja oppineet käyttämään kirjastoa, kirjaston ja koulujen välinen yhteistyö on todella tärkeää. Koulun kautta kirjaston on mahdollista tavoittaa kaikki lapset ja nuoret.

Koskaan ei ole liian myöhäistä aloittaa lukuharrastusta. Ei ole väliä, mistä aloittaa lukemisen, kunhan vain lukee. Voi lukea vaikka sarjakuvia tai helppolukuisia kirjoja. Kaikki kirjat eivät sovi kaikille, mutta jokaiselle löytyy varmasti jotakin. Kirjasto tarjoaa lukemista monen tasoille ja erilaisen lukumaun omaaville lukijoille. Kirjastoammattilaisilla on tietoa ja taitoa löytää jokaiselle sopivaa luetavaa. Kirjastonkäytön opastukset ja kirjavinkkaukset tuovat kirjastojen valikoimia tutuiksi ja siksi niihin pitäisikin panostaa. Sillä tavoin saadaan lapset ja nuoret omatoimisesti käyttämään sekä fyysistä kirjastoa että verkkokirjastoa.

Opinnäytetyömme päätavoitteena on selvittää Tyrnävän lasten- ja nuortenkirjastotyön tilanne. Karu totuus on, ettei Tyrnävällä tehdä tarpeeksi lasten- ja nuortenkirjastotyötä, koska henkilöstöressurit eivät riitä siihen. Yleisen kirjaston laatusuosituksen mukaan kirjastossa pitäisi olla 1 henkilö 1000 asukasta kohti. Tyrnävällä on kolme kirjastovirkailijaa ja yleensä yksi työllistetty 6700 asukasta kohden. Asukkaista yli 2000 on alle 15-vuotiasta. Lasten- ja nuortenkirjastotyö vaatii sitoutumista, sen pitäisi olla suunnitelmallista, jatkuvaa ja pitkäjänteistä. *Huutava pula* -hankkeen aikana nähtiin, miten täysipainoista huomiota työn tekeminen vaatii yhdeltä ihmiseltä. Sitä ei voi tehdä muiden töiden ohessa kunnolla. Lukiotoiminnan alkaminen Tyrnävällä on lisännyt kirjaston henkilökunnan työmäärää.

Opinnäytetyön tekeminen alkoi tavallaan jo 7.-luokkalaisille teettämästämme kirjastonkäytön kyselystä. Kyselystä saadut tulokset yhdessä Kuopiossa nuorille tehdyn kyselyn tulosten kanssa vahvistavat sitä, että nuorille pitäisi tuoda enemmän esille kirjastonkäytön eri mahdollisuuksia. Erittäin huolestuttavaa on esimerkiksi verkkokirjastojen vähäinen käyttö. Jos nuoren lähikirjasto on pieni,

ei sen fyysinen kokoelmakaan voi olla suuri. Verkkokirjaston avulla nuoret saavat suuremman määrän aineistoja paremmin käyttöönsä ja se edesauttaa lukuharrastusta. Säännöllisillä kirjastonkäytön opastuksilla lapset ja nuoret saadaan parhaiten tutustutettua kirjaston toimintaan ja kokoelmiin.

Tekemämme kirjastonkäytön opastus 7.-luokille edesauttaa sitä, että opastuksia mahdollisesti voidaan tarjota tulevaisuudessa kaikille Tyrnävän 7.-luokkalaisille. Suunnitteluun käytimme aikaa useita kymmeniä tunteja. Henkilö, joka jatkossa toteuttaa opastuksen, selviää muutaman tunnin työllä. Kokeiltuamme opastusta kahdelle luokalle totesimme, että opastus toimii hyvin käytännössä. Olemme tyytyväisiä tekemäämme työhön. Vaikka Tyrnävällä on nyt olemassa valmiit toimintamallit 1.- ja 7.- luokkien oppilaille, se ei poista tarvetta henkilölle, joka koko ajan pystyisi tekemään ja kehittämään lasten- ja nuortenkirjastotyötä. Palkkaamalla lasten- ja nuortenkirjastotyötä tekevän henkilön, kirjasto pystyisi huomioimaan kaikki luokka-asteet ja toteuttamaan mm. säännöllisiä kirjastonkäytön opastuksia ja kirjavinkkauksia, joille on paljon kysyntää.

Tyrnävällä, samoin kuin muuallakin, on painetta siihen, että kirjasto järjestäisi yhä enemmän tapahtumia ja tempauksia omissa tiloissaan ja myös jalkautumalla ulos kirjastosta. Useimmiten on niin, että kirjaston tapahtumiin osallistuvat ovat jo valmiiksi kirjastonkäyttäjiä. Tapahtumilla harvemmin saadaan houkuteltua kirjastoon uutta asiakaskuntaa. Vähäisiä henkilökunnan resursseja pitäisi käyttää ensisijaisesti peruskirjastotyöhön, eli kokoelman hoitoon ja lukemisen edistämiseen. Kun henkilökuntaa on tarpeeksi, erilaisia ja eri kohderyhmille suunnattuja tapahtumia kannattaa järjestää. Lukemisen ja kirjaston olisi kuitenkin hyvä linkittyä jotenkin kirjaston järjestämiin tapahtumiin.

Mielestämme kirjaston toimintaa Tyrnävällä kannattaisi kehittää siihen suuntaan, että resursseja suunnattaisiin ensisijaisesti lasten ja nuorten lukemisen edistämistyöhön. Tyrnävän kirjaston ajantasainen ja monipuolinen kokoelma on siihen hyvä lähtökohta. Tarvittaisiin kuitenkin henkilö, joka tekisi täysipainoisesti lasten- ja nuortenkirjastotyötä. Uskomme, että varsinainen lukemisen edistämistyö kannattaa aloittaa koululaisten vanhemmista, opettajista ja muista lasten kanssa toimivista aikuisista. Lukutaidon tärkeydestä ja lukemisesta keskustelemisen lisäksi voisi koota vinkki- ja linkkimateriaalia, johon vanhemmat voisivat tutustua ja opettajat käyttää työssään. Toinen ehdotus koskee koululaisia, etenkin yläkoululaisia. Heidän kanssaan voisi kokeilla kirjoista ja lukemisesta keskustelua, jolla kiinnostus lukemiseen herätettäisiin. Sillä tavalla valmisteltaisiin maaperää kirjavinkkauksille. Tähän löytyy todella hyviä esimerkkejä Ullströmin *Keskusteluja kirjastossa* -kirjasta.

Opinnäytetyöprosessin aikana olemme huomanneet erityisen merkityksellisiksi seuraavat asiat: **lukutaito kehittyy vain lukemalla, lukemisen edistäminen on ennaltaehkäisevää työtä**, joka maksaa itsensä takaisin edistämällä oppimista ja vähentämällä syrjäytymistä **sekä kirjaston ja koulun yhteistyön tärkeys, koska siten tavoitetaan tasavertaisesti kaikki lapset ja nuoret**, mahdollisesti jopa vanhemmat. Näihin olemme palanneet aina uudestaan. Väistämätön johtopäätös on, että on lyhytnäköistä säästää kirjastotyöstä, etenkin lapsiin ja nuoriin suuntautuvasta lukemisen edistämistyöstä.

9 LÄHTEET

Aluehallintovirasto 2017a. Kirjastopalvelut lasten lukemisen ja lukutaidon edistäjänä. Arvioinnin sisältö. Viitattu 21.11.2018, <http://www.patio.fi/web/pepa-2017-valtakunnallinen/kirjastopalvelut>.

Aluehallintovirasto 2017b. Kirjastopalvelut lasten lukemisen ja lukutaidon edistäjänä. Valtakunnallinen arviointi. Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset. Viitattu 21.11.2018, <http://www.patio.fi/web/pepa-2017-valtakunnallinen/johtopaatos-kirjastopalvelut>.

Arponen, S. 2018. Sähköpostihaastattelu 10.12.2018. Kirjastovirkailija, Tyrnävän kirjasto.

Dromberg, K. 2000. Koulu ja kirjasto yhteistyössä oppijoiden parhaaksi. Teoksessa Liisa Niinikangas (toim.) Koulu kirjastossa – kirjasto oppimisympäristönä. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 10–12.

Finlex 2016. Laki yleisistä kirjastoista 29.12.2016/1492. Viitattu 25.11.2018, <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20161492>.

Heikkilä-Halttunen, P. & Ekebon, T. 2015. Lue lapselle!: Opas lasten kirjallisuuskasvatukseen. [Jyväskylä]: Atena.

Heinonen, A. & Oksanen, H. 2011. Kirjastokasvatusta ja mediakasvatusta: Katsaus kirjaston ja koulun yhteistyöhön. [Helsinki]: Suomen kirjastoseura.

Helovuori, M. 2016. 100 syytä lukea: Lukukipinän sytytyskirja. Helsinki: Avain.

Huurre, E. 2018. Kulttuuri- ja vapaa-aikajohtaja, Tyrnävän kunta. Sähköpostiviesti 19.12.2018.

Huurre, E. 2018. Kulttuuri- ja vapaa-aikajohtaja, Tyrnävän kunta. Sähköpostiviesti 21.12.2018.

Ikonen, K. 2015. Lukuinto-opas: Lukumotivaatiota ja monilukutaitoa koulun ja kirjaston yhteistyönä. Oulu: Oulun yliopisto.

Ikonen, K. & Kurttila-Matero, E. 2014. Kysely Lukuinto-pilotointiin osallistuneille lapsille ja nuorille. Tulokset ja yhteenveto. Oulun yliopisto Humanistinen tiedekunta. Viitattu 10.11.2018, http://www.lukuinto.fi/media/mallisto/tutkimus/kysely_pilottikoulujen_lapsille_ja_nuorille.pdf.

Keränen, S. 2014. "Enemmän kaikkea!" : 13–19-vuotiaille kuopiolaisille nuorille suunnatun asiakaskyselyn tuloksia. Opinnäytetyö. Turun ammattikorkeakoulu. Viitattu 8.12.2018, http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/85083/Keranen_Selene.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Kielitoimiston sanakirja 2018. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. URN:NBN:fi:kotus-201433. Verkkojulkaisu HTML. Päivitettävä julkaisu. Päivitetty 6.6.2018. Viitattu 15.11.2018.

Kokkonen, V. 2017. Kirjastojen taloudellisen vaikutukset. Raportti. Suomen kirjastoseura. Viitattu 30.11.2018, <http://suomenkirjastoseura.fi/files/julkaisut/Kirjastojen%20taloudelliset%20vaikutukset.pdf>.

Kolu, S. 2018. Lukutaito on tulevaisuustaito. Artikkelit. Viitattu 29.11.2018, <https://oppimisenpalvelut.otava.fi/artikkelit/lukutaito-on-tulevaisuustaito/>.

Krautsuk, S. 2017. Äidinkielen opettaja sai tarpeekseen "kyökkisuomesta" – ryhtyy nyt pelastamaan suomalaisten lukutaitoa yhdessä tuhansien kollegoidensa kanssa. Artikkelit. Viitattu 20.11.2018, <https://yle.fi/uutiset/3-9894211>.

Kukkonen, T. & Vääntönen, S. 2017. Time out -mysteripelipaketti : Yhdeksäsluokkalaisten kirjaston käyttäjiksi. Opinnäytetyö. Oulun ammattikorkeakoulu. Viitattu 10.10.2018, <http://www.theseus.fi/handle/10024/136374>.

Kuukasjärvi, R. 2017. Murhamysteeriä ratkaisemassa : 7. luokkalaisten tiedonhaun opetuksen elävöittäminen Limingan kirjastossa. Opinnäytetyö. Oulun ammattikorkeakoulu. Viitattu 10.10.2018, <http://www.theseus.fi/handle/10024/130594>.

Lasten ja nuorten lukutaidon kehittämisen suuntaviivat. 2018. Esite. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Viitattu 21.11.2018, <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161031>.

Leino, K., Nissinen, K., Puhakka, E. & Rautopuro, J. 2017. Lukutaito luodaan yhdessä: Kansainvälinen lasten lukutaitotutkimus (PIRLS2016). Koulutuksen tutkimuslaitos. Jyväskylä. Viitattu 15.11.2018, <https://kti.jyu.fi/pirls-timss/pirls/PIRLS2016RAPORTTI.pdf/view>.

Lukukeskus, Svenska kulturfonden & WSOY:n kirjallisuussäätiö 2018. Lue lapselle. Hankkeesta. Viitattu 10.11.2018, <http://luelapselle.fi/hankkeesta/>.

Luukkanen, M. 2009. Koulun ja kirjaston yhteistyö. Teoksessa Seppo Verho (toim). Mediakasvatus kirjastossa. Helsinki: BTJ Kustannus, 192–202.

Malinen, J. 2018. Kannattaako kirja ahmia silmillä vai korvilla? Äänikirjat vähentävät stressiä ja ovat näppäriä, mutta toisinaan kannattaa myös pysähtyä lukemaan. Artikkel. Viitattu 20.11.2018, <https://yle.fi/uutiset/3-10290663>.

Mäkelä, M.-L. 2015. Kirjavinkkarikirja. Uudistettu laitos. Helsinki: Avain.

Nikander, T. 2000. Koulu kutsuu – miten kirjasto vastaa. Teoksessa L. Niinikangas (toim.) Koulu kirjastossa – kirjasto oppimisympäristönä. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 30–46.

Opetushallitus 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Määräykset ja ohjeet 2014:96. 4. painos. Viitattu 7.12.2018, http://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017. Suomen yleisten kirjastojen tilastot. Viitattu 18.10.2018, <http://tilastot.kirjastot.fi/index.php?orgs=381&years=2017&stats=109%2C115#results>.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010. Yleisten kirjastojen laatusuositus. Opetus ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2010:20. Viitattu 18.10.2018, <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75513/OKM20.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Opetus- ja kulttuuriministeriö & Opetushallitus 2018. Lukuliike. Viitattu 10.11.2018, <https://luku-liike.fi/>.

Oulun kaupunki 2018. Kirjastoreitti. Viitattu 20.10.2018, <https://www.ouka.fi/oulu/kirjastoreitti/kirjastoreitti>.

OUTI-kirjastot 2018. Musiikki. Viitattu 8.12.2018, <https://outi.finna.fi/Content/musiikki>.

Pahajoki, J. 2011. Tuoreen opettajan ajatuksia tietotekniikan käytöstä ammatillisessa opetuksessa. Teoksessa K. Suomi & K. Kajannes (toim.) Ymmärrys hoi! : Kirja, läppäri ja muuttuva oppiminen. [Kuopio]: Hai, 86–89.

Rovaniemen kaupunki 2018. Kirjastopolku – kirjastonkäytön opetusta peruskoululaisille. Viitattu 20.10.2018, <http://www.rovaniemi.fi/fi/Palvelut/Kirjasto/Lapsille-ja-nuorille/Peruskoulujen-Kirjastopolku>.

Siljamäki, T. 2018. Kirjat pitää viedä lukijoiden luokse. Kirjastolehti. Viitattu 15.11.2018, <http://kirjastolehti.fi/artikkelit/kirjat-pitaa-vieda-lukijoiden-luokse/>.

Sinko, P. 2000. Mitä koulu odottaa kirjastolta? Teoksessa L. Niinikangas (toim.) Koulu kirjastossa – kirjasto oppimisympäristönä. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 15-29.

Sulkunen, S. 2013. Suomalaislasten ja -nuorten lukutaito kansainvälisessä vertailussa. Viitattu 28.11.2018, <https://docplayer.fi/18113757-Suomalaislasten-ja-nuorten-lukutaito-kansainvalisessa-vertailussa.html>.

Sulkunen, S. 2011. Suomalaisten lukutaito – ilon ja huolen aiheita. Teoksessa K. Suomi & K. Kajannes (toim.) Ymmärrys hoi! : Kirja, läppäri ja muuttuva oppiminen. [Kuopio]: Hai, 42–45.

Suomen YK-liitto 2018. 8.9. Kansainvälinen lukutaitopäivä. Viitattu 26.11.2018, <https://www.yk-liitto.fi/node/2390>.

Taloustutkimus Oy 2018. Yleisten kirjastojen käyttäjäkysely 2018. Viitattu 8.12.2018, http://survey.taloustutkimus.fi/dashboard/kirjastot_avoin_suomi/.

Tilastokeskus 2017. Kuntien avainluvut. Tyrnävä. Viitattu 15.10.2018, <http://www.stat.fi/tup/alue/kuntienavainluvut.html#?year=2017&active1=859>.

Tyrnävän kunnan perusopetuksen opetussuunnitelma 2011. Päivitetty 2014. Viitattu 7.12.2018, <http://www.tyrnava.fi/loader.aspx?id=6e4364c1-e4e7-4fac-9728-82b39d931460>.

Tyrnävän kunta 2018a. Koulut. Viitattu 5.12.2018, <http://www.tyrnava.fi/fi/Palvelut/Kasvatus-ja-opetuspalvelut/Perusopetus/Koulut>.

Tyrnävän kunta 2018b. Kirjasto ja kulttuuri. Viitattu 15.10.2018, <http://www.tyrnava.fi/fi/Palvelut/Kirjasto-ja-kulttuuri>.

Ullström, M. & Jokitalo, P. 2012. Keskusteluja kirjastossa: Keskustelu kirjastotyön välineenä. Helsinki: Avain.

Vettenranta, J., Välijärvi, J., Ahonen, A., Hautamäki, J., Hiltunen, J., Leino, K., Lähteinen, S., Nissinen, K., Puhakka, E., Rautapuro, J. & Vainikainen, M. 2016. Huipulla pudotuksesta huolimatta: PISA15 ensituloksia. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2016:41. Viitattu 15.11.2018, <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79052/okm41.pdf>.

Vilka, H. 2007. Tutki ja mittaa: Määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Tammi. <http://hanna.vilka.fi/wp-content/uploads/2014/02/Tutki-ja-mittaa.pdf>.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Vilkman, S. 2016. Kirjoja lukenut teini osaa jopa 70 000 sanaa – Nuori, joka ei lue, 15 000 sanaa. Artikkel. Viitattu 20.11.2018, <https://yle.fi/uutiset/3-8711651>.

Yleisten kirjastojen hankerekisteri 2018. Huutava pula. Viitattu 10.11.2018, <http://hankkeet.kirjastot.fi/hanke/huutava-pula>.

LIITTEET

- Liite 1 Kyselylomake
- Liite 2 Avoimet vastaukset K8
- Liite 3 Avoimet vastaukset K10
- Liite 4 PowerPoint-esitys
- Liite 5 Aineistonhakutehtävät
- Liite 6 Lehtiartikkelit

Kysely Tyrnävän 7.-luokkalaisille kirjastonkäytöstä

Vastaamalla kyselyyn autat meitä kehittämään kirjaston toimintaa nuorille.

1. Kuinka usein käyt kirjastossa?

- a. Päivittäin tai lähes päivittäin
- b. Kerran viikossa
- c. Pari kertaa kuussa
- d. Kerran kuussa
- e. Harvemmin
- f. En koskaan. Miksi? _____

2. Missä kirjastossa käyt?

- a. Tyrnävän kirjastossa
- b. Temmeksen kirjastossa
- c. Jossain muualla. Missä? _____
Miksi? _____
- d. En käy kirjastossa

3. Mitä kirjaston palveluja käytät (monivalinta)?

- a. Lainaaminen ja palautus
- b. Tietokoneet
- c. Luen lehtiä
- d. OUTI-verkkokirjasto
- e. En mitään näistä, puuhailen muuta.
Mitä? _____

4. Mitä luet/linaat yleensä (monivalinta)?

- a. Romaaneja
- b. Tietokirjoja
- c. Lehtiä
- d. Sarjakuvia
- e. Elokuvia
- f. Pelejä
- g. Musiikkia
- h. Äänikirjoja
- i. E-kirjoja
- j. Jotain muuta, mitä? _____
- k. En lue/lainaa mitään

5. Mihin käytät OUTI-verkkokirjastoa (monivalinta)?

- a. Aineiston etsimiseen
- b. Aineiston varaamiseen
- c. Lainan uusimiseen
- d. E-aineiston lainaamiseen
- e. En käytä verkkokirjastoa

6. Löydätkö etsimäsi aineistot kirjaston hyllyistä?

- a. Kyllä
- b. Kysyn joskus apua henkilökunnalta
- c. Kysyn yleensä apua henkilökunnalta
- d. En löydä enkä halua kysyä apua
- e. En käytä kirjastoa

7. Minkä kouluarvosanan antaisit Tyrnävän kirjaston nuortenosastolle? _____

Entä Temmeksen nuortenosastolle? (Vastaa, jos käytät Temmeksen kirjastoa.)_____

8. Mitä toivoisit kirjastolta? (esim. hankintaehdotuksia, tiloja, laitteita, välineitä...)

9. Jos Tyrnävän kirjastolla järjestettäisiin tapahtumia nuorille, osallistuisitko niihin?

- a Kyllä b Ehkä c En

10. Millaiset tapahtumat kiinnostaisivat sinua?

Kiitokset vastauksistasi! 😊

8. Mitä toivoisit kirjastolta? (hankintaehdotuksia, tiloja, laitteita, välineitä...)**Kirjoja**

- Uutuuskirjoja
- Uudet julkaisut
- Lisää erilaisia kirjoja
- Enemmän kirjoja
- Suuremmat määrät suosittuja kirjoja
- Enemmän nuorille suunnattuja kirjoja
- Enemmän kirjavalikoimia
- Uusia jännityskirjoja nuorille
- Enemmän historiakirjoja
- Enemmän urheilukirjoja **x2**
- Enemmän kauhukirjoja **x2**
- Enemmän metsästyskirjoja, kun kaikki on jo luettu.
- Eränkävijä-kirjat
- The Baby Sitters Club kirjoja enemmän
- Neropatin päiväkirjoja
- Katja-sarjaan lisää kirjoja
- Lisää englanninkielisiä kirjoja
- Vanhojen nuortenkirjojen osasto (liris-rukka yms.)
- Vanhoja nuortenkirjoja

Tiloja kalusteita, viihtyisyyttä

- Nuorille omat alueet
- Viihtyisä ja rauhallinen paikka, jossa voisi tehdä läksyjä yms.
- Semmoinen tila, jossa on sohvia
- Enemmän lukutiloja
- Fatboy
- Lisää sohvia
- Fatboy-tuoleja
- Viihtyisä ja mukava
- Lisää sohvia ja pöytiä
- Että kaikki olisi järjestyksessä

Kirjavinkkejä

- Kirjaesittelyitä seinille
- Kirjavinkkejä

Tietokoneita ja -pelejä

- Laitteita
- Lisää koneita
- Tietokoneet takaisin
- Tietokoneet
- Enemmän tietokoneaikaa
- Tehokkaampia tietokoneita
- Tietokone/konsolipelejä lainattavaksi
- Pelitietokone
- Ps4 ja pelitietokoneita
- Ps4
- Pleikkapelejä lainattavaksi niin kuin Raahessa

Pelejä

- Pöytiä, joissa on ratkaistavana erilaisia pulmapelejä
- Pelejä, niinkuin Limingan kirjastossa
- Biljardipöytä **x6**

Muuta

- Läskipyörien vuokraus
- Erilaisia kirjakilpailuja
- Enemmän teemaviikkoja
- Että ei pitäisi kuiskia

Epämääräistä

- Siellä on jo lukusali
- Ei ole tällä hetkellä mitään
- Lainausautomaattia
- Ei minun mielestä tarvitse uudistaa tai muuttaa
- En juuri mitään muutosta

10. Millaiset tapahtumat kiinnostaisivat sinua?**Kirjat:**

- Kirjavinkkaus
- Tulisi joku kirjavinkkari
- Kirjasarjojen esittelyä
- Kirjailijavierailu
- Eri kirjasarjojen/kirjailijoiden
- Teemat, kuten se Harry Potter
- Harry Potter -aiheiset jutut
- Nuortenkirjaesittely
- Että pitäisi etsiä tietoa
- Jostain kirjoista
- Sarjakuviin liittyvä, esim. Ho-peanuoleen

Kilpailut:

- Piirustuskilpailu
- Tietokilpailu kaverien kanssa
- Joku kilpailu
- Biljarditurnaus

Elokuvat, musiikki tai taide:

- Elokuvien katselu
- Elokuvaillat
- Elokuvat
- Musiikitapahtumat
- Taide
- Taidetapahtumat

Urheilu:

- Urheilutapahtumat **x6**
- Liikunnalliset tapahtumat
- Jääkiekkotapahtumat
- Pyörärata

Pelit:

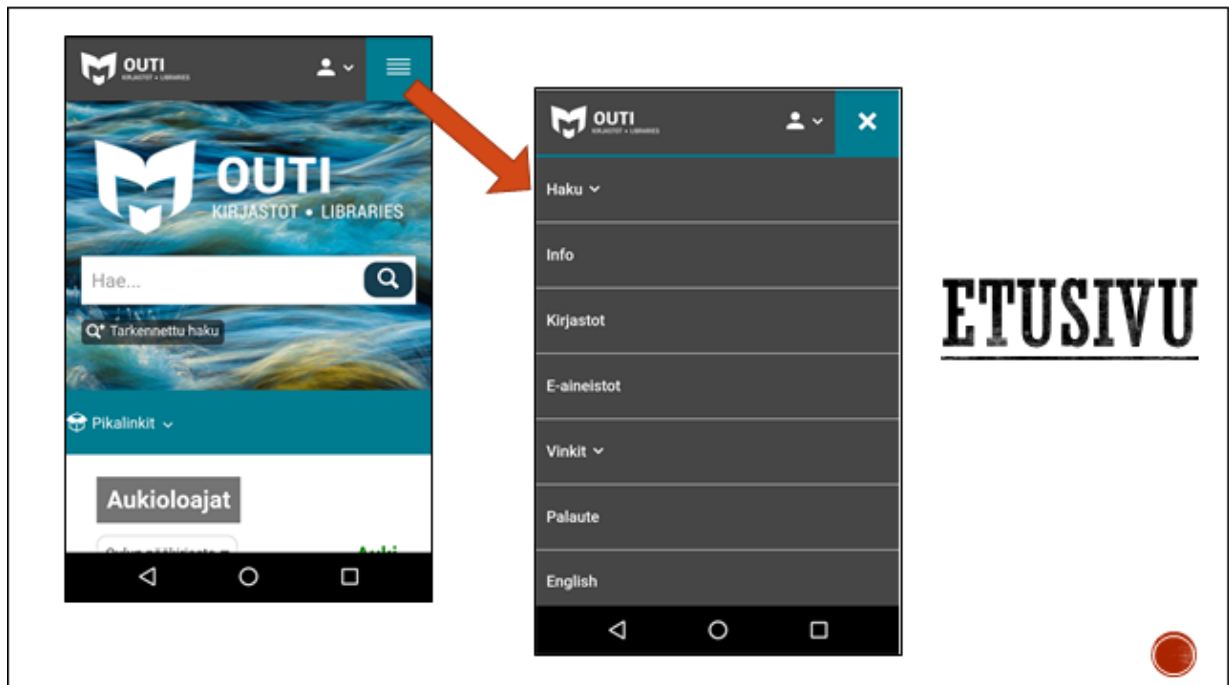
- Pelit
- Pelijutut
- Pelitapahtumat **x3**
- Pelitapahtumat, esim. kuka voittaa jossain tietokonepelissä, saa palkinnon

Yökirjasto:

- Yökirjasto **x4**
- Yökirjasto kerran kuussa arvonnalla
- Kummitustarinayöt
- Jotku yöjutut kiinnostais

Muut:

- Näyttelyt nuorille
- Näyttelytapahtumat
- Teemaviikot **x2**
- Conit
- Eläinaiheiset tapahtumat **x2**
- Metsästyskurssit
- Jouluseikkailut
- Tapahtumat, joissa on vauhtia
- Missä voi olla kavereiden kanssa
- Missä kerrotaan, miten se myllykirjasto on toiminut
- Esim. Zeppelinissä naistenilta

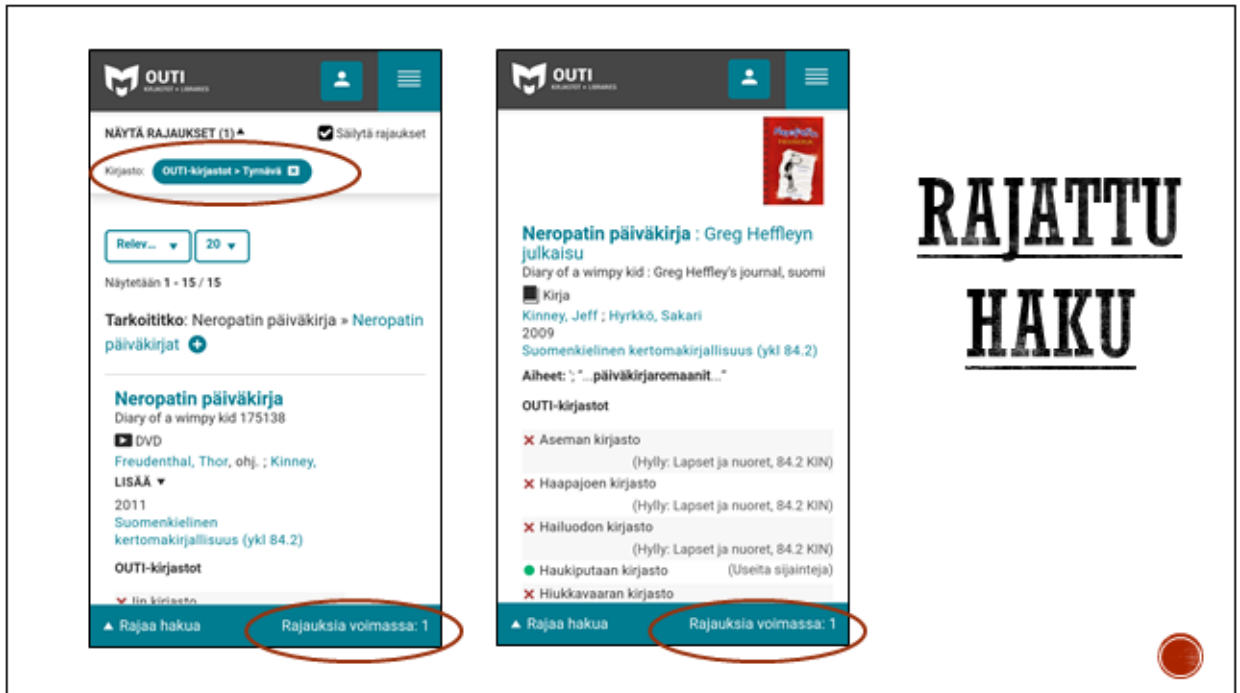


The screenshot shows the OUTI search results for 'Neropatin päiväkirja'. On the left, a list of search results is shown, including 'Neropatin päiväkirja', 'Neropatin päiväkirja : reissussa rähjäntyy', 'Neropatin päiväkirja. 12, Riemuloma', and 'Neropatin päiväkirja. 13, Kylmää kyytiä'. Below this list are filters for 'Kirja (15)', 'Video (5)', and 'Hae täsmälleen'. On the right, the details for the selected item 'Neropatin päiväkirja' are shown, including the title, author 'Diary of a Wimpy Kid', and publisher 'Freudenthal, Thor, ohj. ; Kinney, Lisa'. The details also show the year '2011' and the genre 'Suomenkielinen kertomakirjallisuus (yksi 84.2)'. At the bottom, there are filters for 'OUTI-kirjastot' and 'Rajaa hakua'.

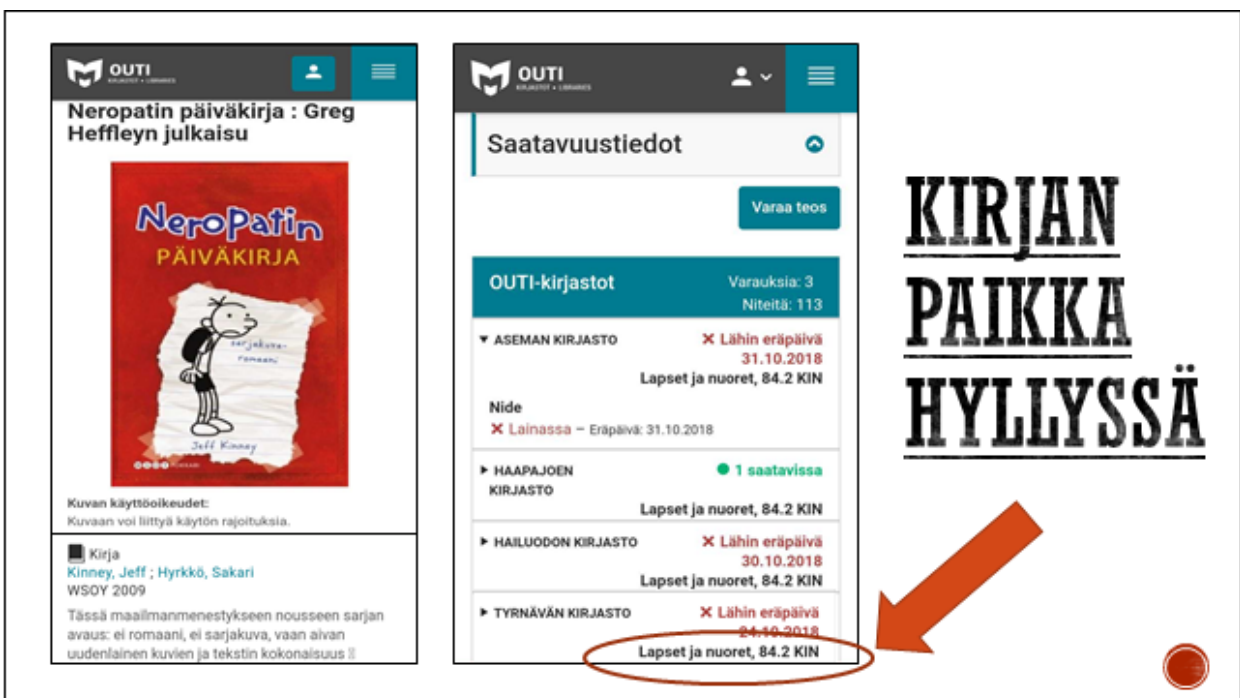
PERUS-HAKU

The screenshot shows the 'RAJAA HAKUA' (Refine Search) options. On the left, there are filters for 'Verkossa saatavilla', 'KIRJASTO', 'AINEISTOTYYPPI', 'TEKIJÄ', 'KIELI', and 'ALKUTEOKSEN KIELI'. On the right, the 'KIRJASTO' filter is expanded, showing a list of libraries with their respective counts. The 'Tyrvävä' library is highlighted with a red circle.

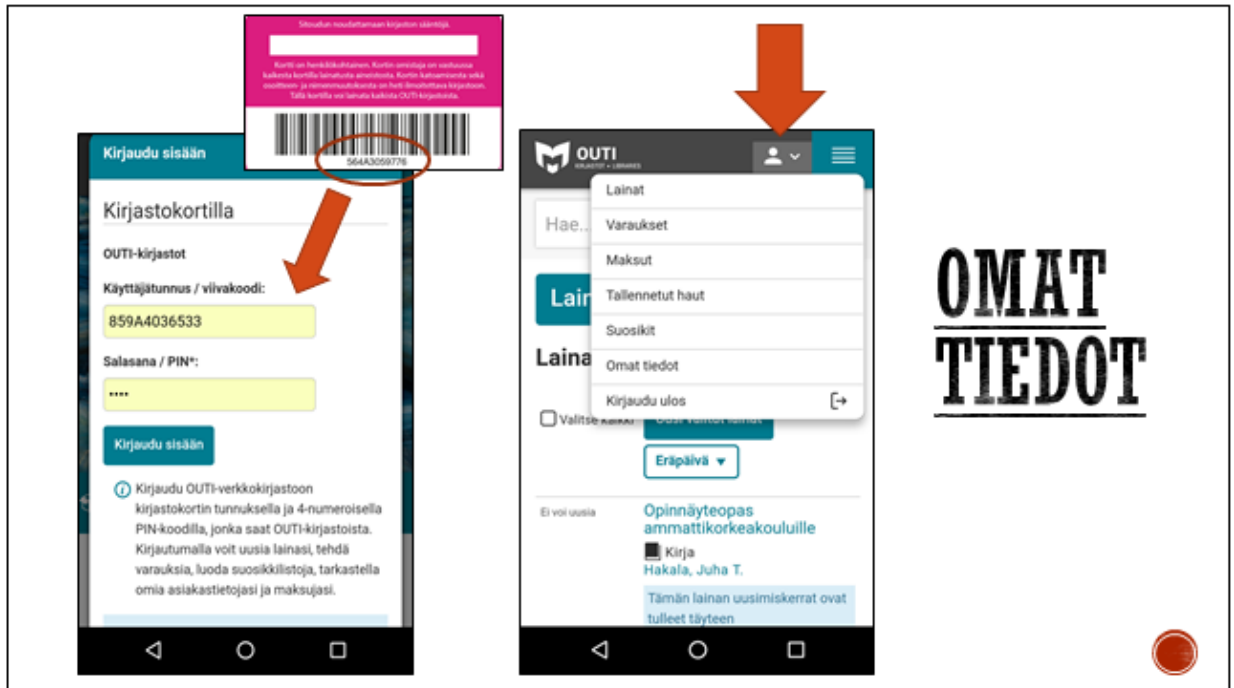
HAUN RAJAA-MINEN



RAJATTU HAKU



KIRJAN PAIKKA HYLLYSSÄ



Varauspyyntö onnistui. Varaukset.

sulje

ONNIS- TUNUT VARAUS

LAINAN UUSIMINEN

LAKEUDEN SANOMAT

KESKIVUOKKO 24.8.1994

Ilkivaltaa uudessa Myllykirjastossa

Vain kaksi viikkoa sitten avatussa Tyrnävän Myllykirjastossa tapahtuu kummia. Maanantai-illana 22.8. töihin tulleet kirjastonhoitaja tyrmistyi löytäessään aikuisten osastolta suuren kasan hienoksi silputtua paperia. Osastolta oli myös hävinnyt kaikki kaunokirjat hyllyistä A-C.

Polisi epäilee, että paperisilppu on peräisin kadonneista kirjoista. Kirjasto aikoo tehostaa turvatoimia hankkimalla valvontakamerat ja vaihdattamalla lukot.

Polisi pyytää ilmoittamaan mahdollisista havainnoista maanantai-illan ja yön aikana Myllykirjaston lähellä numeroon 08-01020304. (M.P.)



Tyrnävän Myllykirjasto avattiin yleisölle 7.8.1994.

RYHMÄ 1**Kaimio, Tuire: Tuikun eläinkoulu**

Aikuiset, 99.1 KAI

Cooper, Alice: Alice Cooper, Golfhirviö

Musiikki, 78.993 COO

Peura, Nina: Kuolemankukkia

Jännitys, Aikuiset, 84.2 PEU

Sedgwick, Marcus: Mustat Ratsastajat

Fantasia, Lapset ja nuoret, 84.2 SED

RYHMÄ 2**Kyrö, Tuomas: Uusi urheilukirja**

Aikuiset, 79.1 KYR

O'Brien, Lucy: Madonna : elämäkerta

Musiikki, 78.993 O'B

Christie, Agatha: Kurpitsajuhla

Jännitys, Aikuiset, 84.2 CHR

Oz, Amos: Pantteri kellarissa

Lapset ja nuoret, 84.2 OZ

RYHMÄ 3**Tengvall, Raimo: Virittäjät, sydän sykkii
pellin alla**

Aikuiset, 62.511 TEN

Salama, Annukka: Pirajakuiskaaja

Fantasia, Lapset ja nuoret, 84.2 SAL

Suuri toivelaulukirja 22

Musiikki, 78.312 SUU

Beard, Philip: Siskoni Zoe

Aikuiset, 84.2 BEA

RYHMÄ 4**Marttila Olli: Norsuja tiellä!**

Aikuiset, 48.27 MAR

Ojala, Anu: Kielletyllä alueella

Lapset ja nuoret, 84.2 OJA

**Capone, Phil: Kitaranäppäilyn tekniikat
ja tyylit**

Musiikki, 78.6507 CAP

Iggulden, Conn: Veren perintö

Aikuiset, 84.2 IGG

RYHMÄ 5

Muukka, Aku-Axel: PMMP: koko show

Musiikki, 78.891 MUU

Stott, Rebecca: Korallivaras

Aikuiset, 84.2 STO

Aveyard, Victoria: Kuninkaan kahleet

Fantasia, Lapset ja nuoret, 84.2 AVE

Dedopulos, Tim: Sherlock Holmesin arvoitukset

Aikuiset, 79.814 DED

RYHMÄ 6

Thompson, Dave: Deep Purplen tarina

Musiikki, 78.993 THO

Nyman, Ossi: Röyhkeys

Aikuiset, 84.2 NYM

Cowan, Finlay: Piirrä ja maalaa fantasia-hahmot

Lapset ja nuoret, 74.21 COW

Lynch, Wayne: Maailman pingviinit

Aikuiset, 58.12 LYN

RYHMÄ 7

Cacciatore, Raisa: Hyvän mielen käsikirja

Lapset ja nuoret, 14.61 CAC

Faber, Stella: Possu parka

Aikuiset, 84.2 FAB

Hirvonen, Markku: Riekkoperho

Erä, Aikuiset, 84.2 HIR

Becker, Max: Wolfgang Amadeus Mozart: kuvaelämä-kerta

Musiikki, 78.991 BEC

RYHMÄ 8

Jarvis, Robin: Noitametsän okapeikot

Fantasia, Lapset ja nuoret, 84.2 JAR

Hyppönen, Henkka: Nautitaan raakana

Aikuiset, 17.3 HYP

Jaakonen, Kati: Supersmoothiet mangosta mustikkaan

Aikuiset, 68.27 JAA

Ollila, Marko J.: Sonata Arctica

Musiikki, 78.993 SON

LÄKEUDEN SANOMAT

KESKIVIikko 24.8.1994

Ilkivaltaa uudessa Myllykirjastossa

Vain kaksi viikkoa sitten avatussa Tyrnävän Myllykirjastossa tapahtuu kummia. Maanantaiaamuna 22.8. töihin tullut kirjastonhoitaja tyrmistyi löytäessään aikuisten osastolta suuren kasan hienoksi silputtua paperia. Osastolta oli myös hävinnyt kaikki kaunokirjat hyllyistä A-C.

Poliisi epäilee, että paperisilppu on peräisin kadonneista kirjoista. Kirjasto aikoo tehostaa turvatoimia hankkimalla valvontakamerat ja vaihdattamalla lukot.

Poliisi pyytää ilmoittamaan mahdollisista havainnoista maanantai-illan ja yön aikana Myllykirjaston lähellä numeroon 08-01020304. (M.P.)



Tyrnävän Myllykirjasto avattiin yleisölle 7.8.1994.

LÄKEUDEN SANOMAT ~ KESKIVIikko 21.9.1994

Kirjansilppuaja iski jälleen

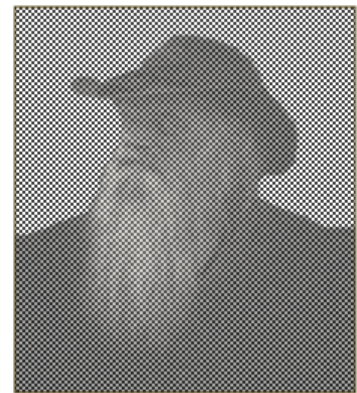
Tyrnävän Myllykirjasto on jälleen joutunut ilkeiden uhriksi. Neljä viikkoa sitten uutisoimme kirjastosta löytyneen kasan paperisilppua. Eilen aamulla (20.9.) kirjaston siivoaja löysi aikuistenosastolta uuden kasan silputtua paperia. Kirjaston henkilökunta on erittäin tuhtunut tapuksesta.

"Emme ole vielä saaneet täysin korvattua edellisiäkin vahinkoja ja nyt on tuhattu kaikki kirjat hyllyistä D-G! Tämä tulee hyvin kalliiksi Tyrnävän kunnalle. Onneksi sentään ensimmäiselle lukupiirille suunnittelemamme kirja **** säilyi ehjänä."

Poliisi on tutkinut kameroiden nauhat. Mitä nauhoilla näkyy ylikomisario Reijo Neponen?

"Tämä on uskomaton juttu, mutta videolla näkyy läpikuultava vanhan miehen hahmo ja vanhanaikaiset jauhinkivet, jotka ovat myös läpinäkyvät. Mies jauhaa kirjat jauhinkivillä ja saatuaan homman valmiiksi, hän ja kivet katoavat." Ylikomisario pudistelee päätään.

Poliisi tutkii johtolankoja ja pyytää ilmoittamaan silminnäkijähavainnoista numeroon 08-01020304. (M.P.)



Valvontakameran kuva.

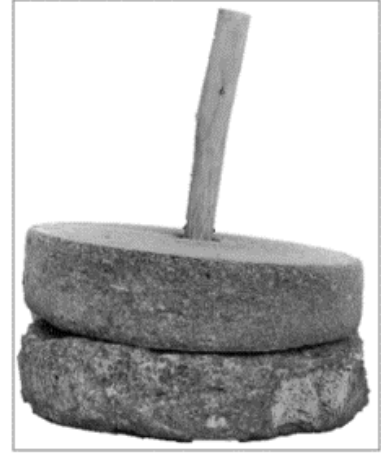
Tyrnävän kirjasto on suljettu toistaiseksi

Kirjasto on suljettu poliisitutkinnan ajaksi. Poliisi on nyt tutkinut koko Myllykirjaston läpikotaisin ja teki sieltä erikoisen löydön. Niin kutsutusta Wihreästä kamarista on löytynyt vanhanaikaiset käsikäyttöiset jauhinkivet. Kivet löytyivät antiikkisesta arkistokaapista, joka on ollut paikallaan jo vanhan myllyn aikana. Poliisiin mukaan kivet näyttävät samanlaisilta kuin valvontakameran videolla.

Jauhinkivet on nyt lahjoitettu Tyrnävän Kotiseutuyhdistykselle. Yleisö voi käydä ihailmassa niitä Kotiseututalolla ensi viikosta alkaen.

Tyrnävän kirjastonjohtaja kommentoi tapahtunutta:

”Olen iloinen, että saimme luovuttaa kivet Kotiseutuyhdistykselle. En yleensä ole taikauskoinen, mutta tunnelma kirjastolla näyttää nyt rauhoittuneen. Pitkään on meidän henkilökunnan kesken puhuttu, että outoja asioita on sattunut varsinkin, kun ollaan yksin iltavuorossa. Joskus esimerkiksi kirjastoa sulkiessa tuntui siltä, ettei olisi yksin, vaikkei muita ihmisiä enää pitäisi talossa olla. Mutta eiköhän tämä ikävä asia unohdu pian. Saimme tänään uuden kirjalähetysenkin. Siinä oli mukana mm. ****.”
(M.P.)



Myllykirjastosta löytyneet vanhat jauhinkivet.

Laitonta puunhakuuta Kotiseututalolla

Tyrnävän Kotiseututalon ympäristöstä on viime keskiviikon ja torstain välisenä yönä kaadettu luvatta puita. Halkoliiterin ja Pärehöylä-rakennuksen ympärillä olevista puista on jäljellä enää kannonnysät ja valtavat kasat sahanpurua. Erikoista on se, ettei kukaan lähellä asuva ole kuullut esimerkiksi moottorisahan ääniä.

Naapureiden kuulusteluissa on kuitenkin käynyt ilmi, että osa asukkaista on herännyt lemmikkiensä levottomaan käyttökseen yön aikana. Eräs 8-vuotiaan siperianhuskyn omistaja on

hyvin hämmentynyt koiransa käytöksestä:

”Sasu liikkui ympäri taloa, vinkui ja haukahteli levottomasti. Yleensä se ei ole moksiskaan edes uudenvuoden raketeista. Kurkistin ikkunasta, mutten nähnyt tai kuullut mitään poikkeavaa. Sasu valvotti koko yön, joten lueskelin **** aamuun asti.”

Tyrnävän kylällä on alkanut liikkua huhuja, että kirjaston Kotiseutuyhdistykselle antamilla vanhoilla jauhinkivillä voisi olla jotain tekemistä asian

kanssa. Olemme saaneet useita puheluita lukijoilta, jotka ovat huomanneet kirjastoa kohdanneen vandalismin ja puiden tuhoamisen tapahtuneen juuri täydenkuun aikaan.

Poliisi ei ota kantaa huhuihin, vaan tutkii Kotiseututalon tapausta ympäristöririkoksena ja pyytää ilmoittamaan mahdollisista silminnäkijävainnoista numeroon 08-01020304.
(M.P.)

Myllykirjaston valvontakameranauhan mies tunnistettu

Tyrnävän Myllykirjaston valvontakameran mies on luultavasti nyt tunnistettu. Julkaisimme syyskuun loppupuolella kuvan videonauhalla näkyvästä mystisestä miehestä. Eräs nimettömänä pysyttelevä lehtemme lukija tunnisti kuvasta isosetänsä August Yrjönpoika Mattilan, joka työskenteli Tyrnävän myllärinä 1920-luvulla.

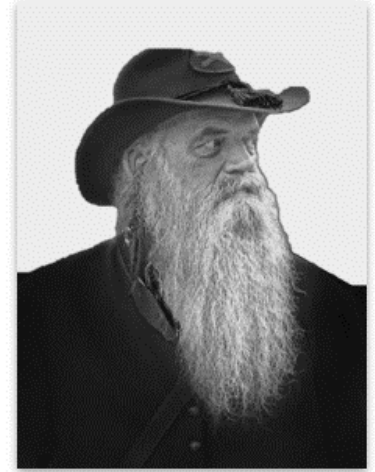
Saimme käsiimme kuvan Augustista ja yhdennäköisyys videotallenteen kanssa on suuri. Niin uskomattomalta kuin se kuulostaakin, vaikuttaa siltä, että kirjaston valvontakamerat ovat onnistuneet tallettamaan vanhan Augustin aaveen.

”Muistan pelänneeni August-setää lapsena. Hän oli todella äreä vanha mies,

joka ei sietänyt minkäänlaisia muutoksia. Kuulin isältäni, että myllärin työstä luopuminen oli hänelle kova paikka. Augustilla ei ollut lapsia ja vanhetessaan hän erakoitui omaan mökkiinsä”, Augustin sukulainen muistelee.

Augustin sukulaisten ja Tyrnävän kirkkoherran toiveesta Myllykirjastosta löytyneet jauhinkivet on nyt viety Augustin haudalle. Poikkeuksellisesta tilanteesta johtuen poliisi on lopettanut aktiiviset kirjastoon ja Kotiseututaloon liittyvät tutkinnat, mutta seuraa silti tilannetta. (M.P.)

Onneksi olkoon! Tehtävä on nyt suoritettu ja voitte palata lehtisaliin.



August Yrjönpoika Mattila v. 1932.